JÄRWA TEATAJA

Põllumeeste ja asunikkude häälekandja.

Ilmub kolm korda nädalas:
igal teiſipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Toimetus ja talitus: Paides, Turuplats nr. 13.
Kõnetraat 101 — Kõnetunnid kella 10—1 l.
Tarwitamata jäänud käſikirjad häwitatakſe ära, kui neile tagaſiſaatmiſeks markiſid ei ole juure liſatud.

Üksiku numbri hind 5 ſenti.
Tellimiſe hind alandatud.

Wastutaw toimetaja Willem Weſſart.
Wäljaandja „Järwa Kirjastus Ühiſus".
Tellimiſe hind postiga:
1 aasta Kr. 6.— 3 kuud Kr. 1.70
½ aastat Kr. 3.20 1 kuu Kr. 0.60

Kuulutuste hind:
üks millimeeter ühel weerul: tekſtis 6 ſnt., kuulutuste küljel 5 ſnt.

Nr. 26. Paides, neljapäewal 2. märtſil 1933. a. 8. aastakäik.

Sakſa riigipäewa hoone põles.

Kommunistid süütasid hoone põlema, tegid 20–30 tulekollet. – Üks süütaja tabati. – Hoone keskmineosa põles täiesti maha. – Suur koosolekusaal ühes kõigi rõdudega ja kuluaaridega on häwinenud.

Keskkuppel langes sisse.

Berliin, 27. weebruaril. Täna õhtul kell 21.15 alarmeeriti kogu Berliini tuletõrje, ſest teatati, et riigipäewa kuppelehituſes on puhkenud tuli. Tuletõrje kohalejõudmiſel ſeiſis riigipäewa hoone ſuur tuldne kuppelehitus juba lauſa leekides. Tuletõrje ja politſei tungiſid kohe hoonesſe. Siin tabati mees, kes ilma puiklemata tunnistas, et tema on ſüüdanud riigipäewa hoone. Mees oſutus Hollandi kommunistiks, nimega Lübbe.

Ka kogu idapoolne külg riigipäewahoonel ſeiſab leekides. Põlewad kõik eeskojad, jalutuskoda, plenaarſaal, garderoob ja ajakirjanduſe rõdu. Juba nüüd on kindel, et tules tekitatud kahju tõuſeb miljonitesſe. Kell 22.30 kogu plenaarſaal oli juba ſeestpoolt täiesti ära põlenud. Tules oli häwinenud kogu ſiſustus, wooderdus, eſimehe rõdu ja publiku rõdud. Ka kuluaaridest on ainult müürid weel püsti. Tuleb arwata, et kogu hoones on olnud 20—30 tulekollet.

Kõigi Berliini tuletõrjete ühiste jõupingutuste tõttu, mis olid kestnud pooleiſt tundi, läks kell 22.30 korda tuld lokaliſeerida. Suur koosolekuſaal pakub kõige õudſema häwituſe pilti. Suure keskkupli raudkonſtruktſioon on kõweraks painunud ja oſalt ſisſe langenud. Üksikutes käikudes weſi ulatab üle labajala.

Berliin, 28. weebruaril. Ametlik Preiſi pressiteenistus teatab:

Esmaspäewa õhtul põles Sakſa riigipäew. Riigikomisſar Preiſi ſiſeministeeriumis, minister Göring, ſaabus kohe kohale, tegi kõik korralduſed ja wõttis juhtimiſe oma kätte. Eſimestena ſaabuſid kohale ka riigikantsler Hitler ja aſekantsler von Papen.

Ei ole kahtlust, et ſiin on tegemist kõige rängema tuleſüütamiſega, millist Sakſamaal kunagi on nähtud. Politſeiliſel juurdluſel on kindlaks tehtud, et kogu riigipäewahoones, alumiſest korrast kuni kuplini, oli tehtud tulekoldeid. Need koosneſid tõrwapreparaatidest ja tuletungaldest, mis olid pandud nahktoolidesſe, trükiasjade alla, uste ja eesriiete taha, ſeinawoodri wahele ja muudele kergesti tuldwõtwatele kohtadele. Politſeiametnik nägi pimedas hoones iſikuid põlewate tungaldega. Ta awas kohe tule. Läks korda üht ſüütajat tabada. See on 24-aastane müürſepp van der Lübbe Leydenist (Hollandis), kelle juurest leiti Hollandi pass. Mees tunnistas, et ta on Hollandi kommunistliku erakonna liige.

Riigipäewahoone keskmine oſa on täiesti ära põlenud. Suur koosolekuſaal ühes kõigi rõdudega ja kuluaaridega on häwitatud. Kahju ulatab miljonitesſe.

Kommunistid tahtſid alata koduſõda ja teostada rewolutſiooni.

See tuleſüütamine on kõige jõledam terroriakt, mis bolſhewiſm Sakſamaal ſeni on korda ſaatnud. Nende ſadade tſentnerite lõhkumis- ja õõnestusmaterjali hulgas, mis kätte ſaadi Karl-Liebknechti-maja (Sakſa kommunistliku erakonna peakorteri) läbiotſimiſel, leidus juhatuſi kommunistliku terrori teostamiſeks Sakſamaal bolſhewistliku musteri järgi. Neist juhatustest ſelgub, et tuleb põlema panna kõik walitſuſe aſutuſed, losſid, muuſeumid ja eluliſe tähtſuſega käitiſed. Edaſi neis juhatustes kästakſe rahutuste ja kokkupõrgete korral terrorirühmade ette ſeada naiſed ja lapſed, wõimalust mööda politſeiametnike naiſed ja lapſed. Selle materjali kätteſaamiſega aeti nurja bolſhewistliku rewolutſiooni kawatindel teostamine. Sellest hoolimata riigipäewahoone põlemine pidi olema ſignaaliks weriſe mässu ja koduſõja puhkemiſele. Juba teiſipäewa hommikul kell 4 pidid Berliinis algama ſuured rüüstamiſed. On kindlaks tehtud, et tänaſe päewaga pidid kogu Sakſamaal algama terroriaktid üksikute iſikute wastu, eraomanduſe wastu, rahulike elanike elu wastu. Täna pidi algama üldine koduſõda Sakſamaal.

Waljud abinõud kommunistide wastu. Kogu politſei alarmiwalmis.

Riigikomisſar Preiſi ſiſeministeeriumis, riigiminister Göring, astus ſellele määratumale hädaohule wastu kõige terawamate abinõudega. Igal tingimuſel ja kõigi abinõudega tema tahab riigi autoriteedi ülal pidada. Wõidi konſtateerida, et kurjategeliste jõudude eſimene rünnak on eſialgu tagaſi löödud. Awaliku julgeoleku kaitſeks weel esmaspäewa õhtul kõik awalikud aſutuſed ja eluliſe tähtſuſega käitiſed ſeati politſeiliſe kaitſe alla. Kogu Preiſi kaitſepolitſei ja kriminaalpolitſei ſeati kohe ülimasſe alarmiſeiſukorda. Mobiliſeeriti ka abipolitſei.

Ka ſotſialistide lehed kõik kinni.

Tungiwate kahtluste pärast anti käsk kahe juhtiwa kommunistliku riigipäewaliikme wangistamiſeks. Teiſed kommunistliku erakonna rahwaſaadikud ja tegelaſed wõeti wahi alla. Kommunistlikud ajalehed, ajakirjad, lendlehed ja plakaadid keelati kogu Preiſimaal ära neljaks nädalaks. Kaheks nädalaks keelati ära kõik ſotſiaaldemokraatliku erakonna ajalehed, ajakirjad ja plakaadid, ſest riigipäewahoones tabatud tuleſüütaja tunnistas, et kommunistlikul erakonnal on ühendus ſotſiaaldemokraatliku erakonnaga. Selle tunnistuſega on tõendatud kommunistide ja ſotſiaaldemokraatide ühine front. Riigiwõim on küllaldaſelt relwastatud, et ära hoida iga uus atentaat Sakſamaa ja ühtlaſi kogu Euroopa rahu wastu ning lämmata eos mässutuli. Riigiminister Göring nõuab ſel tõſiſel tunnil Sakſa rahwalt äärmist diſtſipliini. Tema ootab täit teotust rahwalt, kelle kaitſe ja julgeoleku eest tema oma iſikuga wastutaw.

Ka Berliini losſi taheti ſüüdata.

Berliin, 27. weebruaril. Alles nüüd ſaab teatawaks, et laupäewa õhtul Berliini losſi pööningul puhkes teadmata põhjuſel tuli, mis aga tuletõrje poolt lühikeſe ajaga kustutati. Tulekolde lähedalt leiti ſüütematerjali ja põlenud tikutoſi. Politſei algas kohe laialist juurdlust

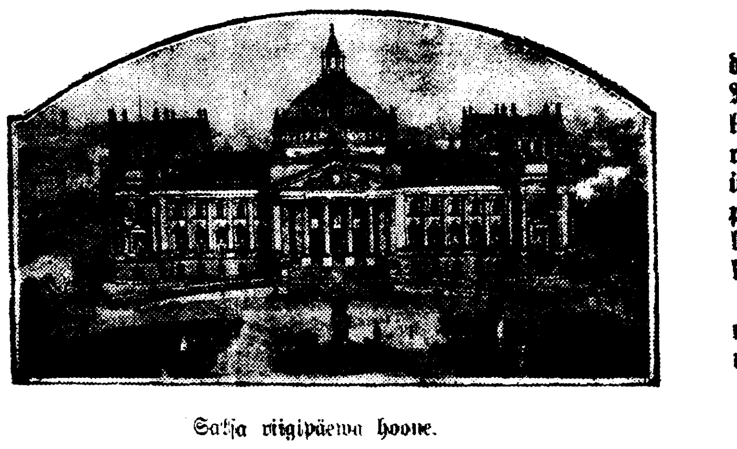
Sakſa riigipäewa hoone.

Tuleſüütaja Lübbe.

Berliin, 28. weebruaril. „Zwölf-Uhr-Blatt" on olnud Amsterdami politſeiwalitſuſega telefonikõnelus riigipäewahoones tabatud tuleſüütaja iſiku ſelgitamiſeks. Sedamööda on ſelgunud, et Lübbe on tuntud Hollandi kommunist. Ta on pärit Leydenist. Amsterdami politſeiwalitſuſel oli Lübbe nimi kohe tuttaw. Tema kohta on Amsterdami politſeiwalitſuſel rohkesti akte. Lübbe on ſündinud 1909. aastal Leydenis. Ta õppis müürſepaametit, töötas ſiis Leydenis, hakkas hiljem kommunistlikuks kihutajaks. Aprillikuul 1931 ta wõttis wälispasſi, et, nagu iſe ſeletas, ſõita Wenemaale. Sestſaadik Lübbe oli Leydenist kadunud, ja temast ei kuuldud midagi kuni tänaſe päewani.

Laialdaſed läbiotſimiſed ja wangistuſed.

Berliin, 28. weebruaril. Politſei teostas möödunud ööl Berliinis laialiſi läbiotſimiſi. Kuni kella 6-ni hommikul oli areteeritud 100 iſikut. Neist paigutati üksikkongidesſe 38 iſikut. Wangistatute hulgas on ka profesſor Felix Halle, kirjanik Ludwig Renn ja kommunistlik rahwaſaadik Remmele.

Berliini politſeiwalitſuſes walitſes kogu öö ſuur askeldus, millist ſeal kunagi warem ei ole nähtud. Wahetpidamata tuuakſe politſeisſe uuſi wangistatuid. Kõikjal laudadel ja nurkades ſeiſab konfiskeeritud materjal — relwad, laskemoon, lendlehed jne. Wahetpidamata tuuakſe uued kastitäied keelatud materjali. Mõned iſikud areteeriti riigipäewahoone põlemiſe ajal ſeepärast, et nad olid öelnud ſõnu, nagu „Homme põleb weel rohkem!" jne.

Täna hommikul politſei kõrwaldas kuulutustulpadelt kõik kommunistliku ja ſotſiaaldemokraatliku erakonna plakaadid.

Ohwitſeride ülendamist piiratakſe.

Wabariigi 15. aastapäewa puhul ülendati terwe rida ohwitſeriſid autraadides. Nagu nüüd kuuleme, on ſel puhul aga walitſus otſuſe teinud, et tulewikus enam nii ruttu ja nii ſuurel hulgal ohwitſere ei ülendata, kui ſee ſeni on ſündinud. Selle põhjuſeks olewat asjaolu, et meil tekib liig palju kõrgemaid ohwitſere, kellele pole wastawaid kohti anda.

Ohwitſeride teenistusaja ja ülendamiste kohta käiwad ſeaduſed wõetakſe wastawalt muutmiſele.

Kalurid ei tunnista riigikogu!

„W. Maa" näikſe ſamal ſeiſukohal aſuwat.

Kalameeste kongress on wastu wõtnud otſuſe, millega põllutööministri otſus kalanduſe nõuande krediitide ülewiimiſe asjus põllutöökoja alla ſeaduſewastaſeks tunnistatakſe. „W. Maa", kes ſelle teate toob, ütleb, et põllutööminister olewat kalurid wägiwaldſelt liitnud põllutöökojaga.

See kõik on ebaõige asja kujutamine. Riigikogu, lubades kalanduſe arendamiſeks ſummad, määras, et need tulewad wälja anda põllutöökoja kaudu. Põllutööminister on ſeda riigikogu otſust täpſelt täitnud. Kui kalurid ja „W. Maa" ſeda nimetawad mitteſeaduslikuks talitamiſeks ja wägiwallaks, ſiis nemad näitawad, et ei tunnista riigikogu ega tema otſuſeid.

Wedur purustas talumehe ſõiduki.

Pärnu-Papiniidu jaamade wahel, linna lähedal, Kirikuaia ülekäigu kohal jäi teiſipäewa õhtul kella 11 ajal rongi nr. 4 ette talumees hobuſe ja reega, tahtes wiimaſel hetkel enne rongi üle raudtee jõuda, kuid hilines. Kokkupõrkel wedur rikkus ree tagumist oſa, purustades ſeda; hobune pääſis rakmeist lahti ja läks jooksu. Talumees, kes jäi weata, jooksis lõhkuwale hobuſele järele, mütſi ja katkist rege maha jättes. Hiliſööni talumeest, kelle iſik jäi ſelgitamataks, õnnetuſe kohale tagaſi ei ilmunud.

„Päewaleht" ja preemiad.

„Päewaleht" oma teiſipäewaſes numbris kirjutab: „Ja need wõi- ja peekonipreemiad ei anna ka põllumehele tegelikult midagi; enne kui need preemiad põllumehele kätte jõuawad, on neist ſuurem oſa kõiksugu direktorite tasku kadunud..."

Selles kõiges pole ſõnakestki tõtt. Peekoni preemiad kuulutatakſe awalikult wälja ja iga kilo hinna juures tähendatakſe ära, palju ſealt on preemiat. Mis puutub wõipreemijasſe, ſiis makſtakſe need Eesti Panga kaudu otſekohe piimaühingutele wälja, ilma et eksportööridel ſellega mingit tegu oleks.

Sellega on jutt preemiate „direktorite taskutesſe minekust" lihtſalt halwaſihiline wäljamõeldus.

Seemnewilja- ja ikalduslaenud

pikendatakſe.

Wabariigi walitſuſe teiſipäewaſel koosolekul otſustati pikendada põllumeestele ſeemnewilja- ja ikalduslaenude taſumist kuni 1. märtſini 1934. aastal. Senini oli nende mõlemate liiki laenude tähtpäewaks 28. weebruar. Kuna aga praegu põllupidajail wanade wõlgade taſumine ühekorraga on raske, ſiis walitſus pidi ſiin tulema wastu.

Laenude pikendamiſe puhul ſaadab Pikalaenupank ühiſpankadele ringkirjad, lubades pikendada igat laenu kuni 1. detſembrini. Nii ſaab iga põllumees kohalikus ühiſpangas oma laenu ära pikendada. Senini on tulnud palju laenudepikendamiſe-palweid majandusministeeriumile, kuid ſealt need ſaadetakſe edaſi.

Taſumiſele oleks kuulunud 28. weebruaril ja tuleb nüüd pikendamiſele ikaldus- ja ſeemnewilja-laene koguſummas 892.000 krooni. Need laenud on antud 1928. aastal 5 aasta peale ja käeſolewa aastaga lõpebki nende wiimane tähtpäew.

Ekſportwõi kilo 75 ſenti.

Wõiekſportijate koosolekul teiſipäewal määrati ekſportwõi hinnaks 11.—24. weebruarini 75 ſenti kilolt. Eelmine noteering oli 85 ſenti kilo, ſeega praegune hinnalangus 10 ſenti kilo kohta.

Käeſolewal nädalal on wõiturgudel nõudmine weidi paranema hakanud. Wäiket hinnatõuſu on märgata nii Sakſas kui Inglismaal.

Rukkitſekkide ümberwahetamine lõppes.

Edaſpidi ſaab wahetada weel majandusministeeriumi kaudu.

Sügiſeſel rukkiostul wäljaantud riigikasſa wõlatähtede ümberwahetamine Eesti panga oſakondades lõppes 28. weebruaril. Majandusministeeriumi korralduſel ſaab pärast ſeda päewa rukkitſekke wahetada rahaks ainult majandusministeeriumi rahandusoſakonnas, kuhu wõib ka ſaata rukkitſekke kirjateel ja kust panga kaudu ſaadetakſe raha wälja. Saatekulud arwatakſe ſummast maha.

Kuni 28. weebruarini oli Eesti panga oſakondade poolt ostetud rukkitſekke tagaſt 892.000 krooni wäärtuſes. Kogu wäljaantud tſekkide üldſumma oli 1.027.000 kr. Et weebruari wiimaſel päewal neid ka weel elawalt Eesti panga oſakondades ümberwahetamas käidi, ſiis wõib arwata, et palju rukkitſekke enam wahetamata ei jäänud.

Kruusaweoks 15 miljonit ſenti.

Esmaspäewaſel rahanduſe komisjoni laiendatud koosſeiſu koosolekul wõeti wastu eelnõu, mis lubab walitſuſel tulewaſe aasta eelarwe arwel maanteede ehitusmaterjalide muretſemiſeks 150.000 krooni wälja anda. See ſumma kulutatakſe peaasjalikult kruuſa weoks maanteedele.

Kuna kruuſa wedu talwel lumeteega märkſa odawam tuleb kui ſuwel, ſiis kawatſetakſe eelmiſe aasta eeskujul kruuſa maanteede ſillutamiſeks talwel walmis wedada. Teiſeks wõimaldaks ſee ka talwekuudel töö ja teenistuſe leidmist rahwale.

Ekſportfondist toetuſi wäljaweole.

Wõipreemiateks makſeti 72.000 krooni.

Waluutamakſu läbi kogunenud ſummaſid ekſportfondist on juba hakatud kaſutama mitmete wäljaweoalade toetamiſeks. Eſimene ſuurem wäljamaks oli wõipreemiateks, kuhu läks 72.000 krooni. Piimaühiſuſed ſaid 29 ſenti iga ekſportwõi kilo pealt, mis weetud wälja 8.—31. jaanuarini. Teiſte kaupade pealt makſetakſe ekſportpreemiat 15. jaanuarist alates. Senini on ka üksikud tööstuſettewõtted juba eſitanud oma wäljaweoaruanded jaanuarikuu teiſe poole kohta ja ſaanud kätte 7 protſenti preemiat, koguſummas umbes 10.000 krooni. Kui peekoniſondi arwele kantud ſumma 50.000 krooni eelmistele weel juure liſada, ſiis on ſenini wäljaweo edendamiſeks ekſportfondist antud üle 130.000 krooni. Waluutamaksust on ſenini laekunud umbes 250.000 krooni. Seega on ekſportfondis wabu ſummaſid 12 miljoni ſendi ümber.

Weebruari wõiekſport wähenes 11 protſenti.

Weebruarikuu jooksul on Eestist weetud wälja wõid 6492 tünni ja 20 kasti mulluſe 7314 tünni aſemel. Seega on tänawu weebruaris wõiekſport wähenenud 812 tünni ehk 11 protſendi wõrra.

Sakſamaale on läinud wõid 2926 tünni, Prantſusſe 1387 tünni ja 20 kasti, Inglismaale 1348 tünni, Belgiasſe 819 tünni ja Palestiinasſe 12 tünni.

Ekſportijaist on kõige enam wedanud wõid wälja p. k. „Estonia" — 3306 tünni, ſelle järele a.-ſ. Rotermann — 1136 tünni, a.-ſ. Einpaul — 850 tünni, C. F. Gahlnbäck — 708 tünni ja 20 kasti ning Eesti Piimaühiſuste Liit 490 tünni.

Auaadress riigiwanemale

Tartu Eesti põllumeeste ſeltſilt.

Riigiwanem wõttis eile wastu Tartu Eesti põllumeeste ſeltſi ſuure delegatſiooni, kuhu kuuluſid ſeltſi eſimees prof. Saral, Pärlin, Brandt, Laas, Daniel ja Kanarik. Eesti põllumeeste ſelts on riigiwanema walinud oma auliikmeks, ning nüüd toimus delegatſiooni poolt auaadresſi üleandmine.

Laewanduſele nõutakſe preemiat.

Wäliswaluutalt, mis ſaadakſe wõi, liha, ja metſa ekſpordist, makſetakſe Eesti pangas waluuta ſisſemaksmiſel waluuta hind kurſi järele ja peale ſelle weel preemiat. Seda preemiat ei ſaa laewandus oma waluuta eest. Nüüd on laewaomanike algatuſel majandusministri poolt kolmapäewaks kokku kutſutud komisjon, kus ſee küſimus tuleb uuesti arutuſele.

◆

Põllumeeste keskſeltſi ſeletus K. Tonkmani asjus.

Pühapäewane „R. Sõna" tõi ſõnumi, nagu oleks K. Tonkman, kes on põllumeeste keskſeltſi wolinik Jäneda mõiſa majapidamiſe juhtimiſel, omandanud ſuurema ſumma mõiſale kuuluwat raha.

Selle kohta ſeletab põllumeeste keskſeltſi juhatus meile ſaadetud kirjas järgmist:

„Eksiarwamiste ärahoidmiſeks, mis „Rahwa Sõnas" ilmunud kirjutuſes wäljendatud, on Eesti põllumeeste keskſeltſi juhatuſel au ſeletada, et ſelles kirjutuſes ettetoodud oletuſed ei wasta tõeoludele.

Tõeliſelt on Eesti põllumeeste keskſeltſi juhatuſel oma woliniku härra K. Tonkman'iga keskſeltſi kaſutuſel olewa Jäneda mõiſa majapidamiſe korrastamiſe alal juba ammu maksastikuſed rahaliſed õienduſed ja kohustuſed, mis on teeninud omawaheliſtest arwete õiendustest mõiſa majapidamiſe rahaliſe külje eest hoolitſemiſel ja mitte ei põhjene järelikult kuidagi wiiſi ſüüteoliſel aluſel, nagu ſee „Rahwa Sõnas" ekslikult on awaldatud.

Käeſolewat õiendust palume lahkelt Teie lugupeetud lehes awaldada.

Austuſega
Eesti põllumeeste keskſeltſi nimel
Eſimees: (allkiri).
Sekretär: (allkiri).

Ekſportwaſikate

vastuvõtmine jätkub kuni 1. märtsini s. a.
Palume saata ainult piimaga joodetud vasikaid, tapakaaluga üle 30 kilogrammi.

Ühisus „Estonia Eksporttapamajad" Tallinn.

Ekſpordi wõimaluſed kooritud piimale.

J. Emblik,
piimanduſe konſulent.

Kooritud piim tuleb eksport-kaubaks muuta; ſelle kaſutamine on meil weel wälja arendamata. Wiimastel aastatel oleme kooritud piima peamiſelt ſigade ſöötmiſeks ära tarwitanud, aga ſee on liiga ühekülgne kaſutamiſewiis, ſeſt igal pool pole peekonſigade kaswatamine weel lewinenud. Selle-pärast tuleb meil weel teine kaſutamiſewiis abiks wõtta, nii et kooritud piim ſaaks wäljaweokaubaks muudetud. Kõige lihtſam ja tulutoowam wiis oleks praeguſel ajal kaſeiini walmistamine.

Peekonſigade kaswatamine ja kaſeiini walmistamine wõiwad wäga hästi takistamata paralleelſelt areneda. Tähtis on kaſeiini walmistamiſe juures ſee, et kooritud piimast ſaadakſe peale kaſeiini weel umbes 85—90% kaſeiini wett, mis wäärtuslikke toitaineid ſiſaldab, millel eriti ſigade ſöötmiſel ſuur tähtſus. Näiteks kooritud piim ſiſaldab kuiwaineid 9,50%, kaſeiini weſi 6,30%. Igatahes on kaſeiini wee toitewäärtus ſigade ſöötmiſel wähemalt 50% kooritud piima wäärtuſeſt. Nii wõiwad need, kes kaſeiini walmistawad ja ſigu kaswatawad, oma kooritud piima kõige tulukamini ära kaſutada. Rahwamajanduſe ſeiſukohalt waadates wõimaldab kaſeiini walmistamine muuta põllumajanduslikku eksporti mitmekülgſemaks. Eriliſe tähtſuſe omab ſee aſjaolu praeguſtel kontingentide aegadel, kui ei ſaa hästi eksporteerida tarwiliſel määral peekonit, ſiis wõiks eksporteerida kaſeiini. Aastat 6—10 tagaſi walmistaſid paljud meie piimatalituſed kuiwatatud kaſeiini. Kahjuks oli ſelle walmistamine tol ajal tehniliſelt weel wälja arendamata, puuduſid ſellekohaſed kiirkuiwatusſiſſeſeaded. Kuiwatamiſe juures ſai wäga palju kaupa ära rikutud, läks käärima ja hallitama, mõnel kõrbes ta palawaga pruuniks, ſageli täis kärbſeid, pruſſakaid, liiwateri ja igaſuguſt prügi. Eksportöörid oſtſid ükskeiſe õhinal igaſuguſt prahti kokku ja ſaatſid wälisturgu, ilma et kaupa oleks analüüſitud ja ſorteeritud. Tagajärg oli ſee, et Eesti kaſeiin omandas wälismail nii halwa nime, et ſeda keegi enam oſta ei tahtnud, hinnad löödi alla ja eksportööridel tuli ſuuri ſummaſid kaotada; ſeega oligi meie kaſeiini ekspordil lõpp. A.-ſ. Luther, kes kaſeiiniſt oma wineeritööstuſele liimi walmistab, oſtis kõik tagawarad kokku ja warustas ſeega oma tööstuſt mitmeks aastaks kaſeiiniga. Sellega tuli nüüd kaſeiini walmistamine igal pool ſeisma jätta, olgugi et mõned ſuuremad piimaühiſuſed juba päris korralikku kaſeiini oskaſid walmistada.

Nüüd on kaſeiini walmistamiſes ſuur pööre tulnud. Esimene Eesti kunſtſarwewabrik Tallinnas, kes kaſeiiniſt peamiſelt „galaliiti" (kunſtſarwe) walmistab, on wiimastel aastatel ſuurtööstuſeks wälja arenenud, ekspordib ſuurel wiiſil galaliiti ja tarwitab ſeega ſuurel hulgal kaſeiini. Wiimastel aastatel, kus meie kaſeiinitööstus oli ſoiku jäänud, oli wabrik ſunnitud oma tööstuſele wälismailt, Argentiinaſt jne. kaſeiini ſiſſe wedama 35 kuni 40 miljoni ſendi wäärtuſes. Peab tõesti imestama, et meie kui piimanduſe maa, oſtame wälismailt kooritud piima. — Nüüd, kus mitmed meie piimatalituſed on kaſeiini walmistama hakanud, on wabrik Eesti kaſeiini ekspordiga ka juba alguſt teinud, mis ſuurt tähelepanu wäärib ja meie kaſeiiniwalmistamiſele põhjalikku muudatuſe toob paremuſe poole. Peatähtſus ſeiſab ſelles, et wabrik oſtab piimatalitustelt kuiwatamata tooreſt kaſeiini, ſellega langeb piimatalituſtel ſee kõige tülikam ja kulukam töö — kuiwatamine — ära, ſeſt moodſad kuiwatusſiſſeſeaded makſawad mitmeid tuhandeid kroone. Seega on kaſeiini walmistamine koguni lihtſaks muutunud, millega iga meier ja ka koorejaama juhataja hakkama ſaab. Siſſeſead ei tule ka kuigi palju makſma, üks puutünn, kuhu aurutorn piimaſoojendamiſeks ſiſſe käib ja ſee on kõik.

Wabrik ſaadab omalt poolt piimatalituſtele tünnid transpordiks, nii et ſellega ka mingit tüli ega muret pole. Wabrikuſſe jõudes ſaab toores kaſeiin ſellekohaſte erimaſinatega purustatud, mitme weega läbi pestud, tſentrifugaal jõuga weſi wälja pressitud ja ſiis ſooja pressõhu abil kiirelt kuiwatatud. Sarnaſel wiiſil ſaawutatakſe täiesti puhas ja ühtlane eksportkaup, millele alati oſtjaid leidub ja ilmaturul julgesti teiste maade kaſeiiniga wõistelda ſuudab. Kui iga piimatalitus iſe kaſeiini kuiwatakſ, ei ſaaks iialgi ſarnaſt ühtlaſt kaupa walmistada, mitte ainult kuiwatuſel, waid ka peſemiſel on ſuur tähtſus. Nii kui kindlaſt allikaſt kuulnud olen, ongi wälismaa oſtjad Eesti kaſeiini kohta nüüd õige kiitwaid otſuſeid annud, et olla ühtlaſema kwaliteediga kui Prantſuſe kaſeiin, mida galaliidiwabrikud ſenini kõige paremaks pidaſid.

Meil on wiimaſel ajal juba mitmed piimatalituſed kaſeiini walmistamiſe peale üleläinud ja on ſelle tulemuſtega rahul, nad ſaawad kooritud piima klg. eeſt 1 ſent wälja makſta, peale ſelle ſaawad weel kaſeiini wett tagaſi, ſigade ſöödaks. See wõimaldab juba piſutki põllumehe ja piimatalituſe raskeſt ſeiſukorda parandada, ſuurt ſaaki pole nüüd raskel kriiſiajal kuskilt loota, ainult kõrge headuſega ſtandart wäljaweo kaupa igal alal, olgu ſee wõi ehk kaſeiin, aitab meil ſäilitada oma olemasolu majanduslikus wõitluſes. Kui palju wõiksime aastas kaſeiini wälja wedada? Seda wõime ligikaudu wäga hästi wõi wäljaweo andmete järele arwestada. Möödunud aastal eksporteeriſime 12.340.000 kg. wõid, ſelleks tarwitati ümmarguſelt 308.500.000 kg. täispiima, arwame ſelleſt 85% kooritud piima, ſee oleks 262.225.000 kg. Kui ſelleſt 30 % majapidamiſeks tarwisminewa oſa maha arwame, jääb 183.557.000 kg. kooritud piima järele. Kui ſee kaſeiiniks ümber töötada, ſaaks 5.506.725 kg. kuiwatatud esimeſe ſordi kaſeiini, mis praeguste hindade juures annaks umbes 3 miljoni krooni wäärtuſes waluutat. Siin on arwestamata ſee oſa kooritud piima, mis ſiſeturu wõi walmistamiſe juures ſaadud. Riigimajanduslikeſt ſeiſukohaſt waadates, on kaſeiini ekspordil küllalt ſuur tähtſus. Wõimalus kooritud pima tulutoowalt ära kaſutada on meil loodud, ſeda peakſid meie piimatalituſed ſilmas pidama ja kaſeiini walmistamiſega, kus wähegi wõimalik, wiibimata peale hakkama. Maakondliſed piimanduſe konſulendid on igal ajal walmis tarwiliſt juhatuſt ja nõu andma.

Leegid Kurna weskis.

Plahwatus mootori käimapanekul.

Teiſipäewa hommikul enne kella 7 teatati Tallinna pritſimajja, et Kurna wallas on Kiili weski, mille omanikuks August Soonberg, põlema läinud. Tallinnaſt ſõitis wälja lendſalk kui ka noortemeeste tuletõrje.

Tuli oli weskis tekkinud plahwatuſeſt naftamootori käimapaneku juures.

Mootoriruum paiskus tuld täis. Mootorihoone on kiwiſt, kuid katuſe wahe on täidetud turbamullaga, mis wõttis tuld. Mootoriruumi kõrwal kohe aſub puuſt weskiruum, mis oleks wõinud kergesti tuld wõtta. Maſinaruumiſt weskiruumi minew rihm lõigati katki ja auk topiti jahukotiga kinni. Weskiruumi ſeina uhuti hoolſalt weega üle. Nii ſuudeti tule lewimiſt tõkestada. Tule läbi häwines mootoriruumi katus, ka mootor ſai kannatada weeſt. Siiski pole kahju juſt ſuur. Tallinna tuletõrjujad jõudſid tagaſi kella 11 paiku.

Saaremaal keerutas tuul weski põlema.

Tuulik ühes wiljaga häwines

Saaremaal Torgu walla Türju külas ſattus August Poobuſe tuuleweski harukordſel wiiſil iſeeneſeſt põlema.

Omanik oli weskis oma töö õhtupoolikul lõpetanud ja oli weski tiiwad pannud ketiga kinni. Mõne tunni päraſt märkaſid aga naaberelanikud, et weskitiiwad liikuſid ebahariliku kiiruſega. Ühtlaſt lendas kogu aeg weskiwõlli juureſt tuleſädemeid, mis ſundis inimeſt aſjaſt teatama peremehele. Kiiresti kohale minnes ſelgus, et weski oli ſüttinud ſeeſt põlema. Juurerutanud inimeſed katſuſid tuld kustutada, kuid ſee ei läinud enam korda. Kuna ümbruskonnas olid maanteed lund täis tuiſanud, ei ſaadud Torgu tuletõrjepritſi kohale tuua ja weski põles ühes ſeesolewa wiljaga maani maha.

Omaniku arwates on tulekahju tekkinud weskis iſeeneſeſt. Kuna ſamal päewal walitſes tugew tuul, rebis tuulehoog weskitiiwad keti külјeſt lahti ning ſeetõttu hakkaſid nad tiirlema. Piduri hõõrumiſeſt tekkis ſuurem kuumus, mis kuiwa puumaterjali wõis ſüüdata warsti põlema. Seda oletuſt kinnitab weel juuresolewate inimeste tõendus, et nad alguſes weski wõlli juures nägid ainult lendlewaid ſädemeid.

Omanik hindab oma kahju 150 kroonile. Kindlustatud oli weski 100 krooni wäärtuſes.

Toimetuſele ſaadetud kirjandus.

Põllumees nr. 4

ilmus järgmiſe ſiſuga: Ujaldиſe õõnistajad. — Kaswuwaſika walik. Mag. agr. Aug. Munga. Punaſe aruheina kaswatamine. Dr. agr. A. Miljan. — Hekſeldamiſega kaſutame õlgi otstarbekohaſemalt. A. Kärk. — Maaſaamine aſundus-komiſjoni kaudu. Agr. E. Ant. — Walmistame reejalaſed kodus. Elm. Järw. Peekoniturg on kindel. — Joh. Hanſen. — Kartuliturg. A. Trubok. — Toimetuſele ſaadetud kirjandus. — Küſimiſed ja wastuſed. — Tänawune ſeemnewilja näitus.

Ühiſjõud nr. 2

ilmus järgmiſe ſiſuga: Peakooſolekute hooajal. Kas wõi wäljatuleku kontrolli muuta. J. Emblik. — Tori-Selja piimaühiſus 20-aastane. E. Kuus. Wõipreemiate arwestamiſe ja wäljamaksmiſe kord ühiſustes. E. Juſt. — Uued põhikirjad ja kodukord ühispankadele. — Uus kuu-aruande worm piimaühiſustele. F. Malm. Põhikirjade ja nende muudatuste registreerimiſe kord. — Muudatuſed kütuſlistelt iſikutelt erimakſu kinnipidamiſe aſjus. Piimatalituste wõrgu korraldamine. — Konjunktuur- ja turud.

Tallinna fondibörſi kurſiſedel

28. weebruaril 1933. a.

	Ostukurſs	Müügikurſs
London	12.60	12.90
New-York	3.70,25	3.75,25
Berliin	88.10	90.10
Helſingi	5.55	5.75
Stokholm	66.50	69.—
Kopenhaagen	55.75	58.25
Oslo	64.25	66.75
Riia	71.70	72.15
Kaunas	36.90	37.50
Amsterdam	149.75	152.75
Pariis	14.60	14.90
Zürich	72.10	73.60
Brüſſel	52.05	53.45
Milano	18.95	19.60
Warſſaw	41.75	43.25
Praha	11.—	11.35
Wiin	—.—	53.50
Budapeſt	—.—	65.—
Danzig	72.—	74.—
Moskwa	—.—	193.75

Tallinna turg.

Turul on ka mõned tapetud peekoniſead, nende eeſt küſitakſe 55 ſ. kg, kuid ſelle hinna eeſt pole oſtjaid. Sealiha wäikemüügil 45—65 ſ. kg, ſoolatud ſealiha 55—60 ſ., ſulatatud ſearaſw müügilaudadel 100 ſ., ſuitſuſink 100—130 ſ., loomaliha wäikemüügil 25—40 ſ., waſikaliha 24 kuni 35 ſ., lambaliha 45—55 ſ. kg, jäneſed 110 kuni 150 ſenti tükk.

Kalkunid 110—135 ſ. kg, haned 130 ſ. kg, pardid 200—250 ſ. tükk, kanad 90—150 ſ. tükk, tedred 110—165 ſ. tükk.

Kanamunad 9—12 ſ. paar.

Põltiwõi 110—120 ſ., meiereiwõi 125—130 ſ. kg, piim 9—12 ſ. kg, kohupiim 25 ſ. kg, hapukoor 80—90 ſ. kg, juuſtud 60—150 ſ. kg.

Rukkileib on läinud piſut odawamaks, Rotermanni tehaste leiwa hinnad on turul: 4-klg rukkileib 40 ſ., 2-klg rukkileib 25 ſ., 2-klg peenleib 51 ſ., 2-klg ſepik 61 ſ., 2-klg ſai 61—77 ſ., 1-klg ſai 39 ſ.

Kartulid 45 ſ. 20-l. mõõt, 3—4 ſ. l., wärſke peakapſas 7—10 ſ. kg, hapukapſas 8 ſ. l., 10—12 ſ. kg, kaalid 7—8 ſ. kg, peedid 12—15 ſ. kg, keedetud peedid 18—20 ſ. kg, porgandid 10 ſ. kg, 5 ſ. l., ſibulad 25 ſ. l., hapud kurgid 2—5 ſenti tükk.

Wärſked räimed 28—30 ſ. kg, kilud 30 ſ., Peipſi tindid 25 ſ., tindid 50 ſ., wimmad 30 ſ., latikad 25—30 ſ., ahwenad 25—35 ſ., haugid 35—40 ſ., kohad 40—60 ſ., ſiiad 50 ſ. kg.

Männipuud 3—4 kr., lepad 4—4,5 kr., kaſed 4,5—5,75 kr. koorem.

Frances Perkins.
On kutſutud Rooſevelti poolt tööminiſtri kohale. Tema on esimene naisminister Ameerika ühendriikide ajaloos üldſe.

George Dern.
Endine kuberner, kutſuti nüüd Rooſevelti walitſuſe uueks ſõjaminiſtriks.

Wõrus ametnik murdwargaks.

Esmaspäewa, 27. weebruari hommikul teatati Wõru kriminaalpolitſeile, et lahti on murtud Wõru maakorralduſe komiſjoni alaliſe liikme Matteuſe laualaegas ja ära wiidud 40 krooni raha. Kahtlus langes komiſjoni ametnikule Oskar Peetſile, kelle ſüü leiti olewat tõendatud ja wõeti ſama päewa õhtul wahi alla.

Teatrikriis Austrias.

Austria parlamendis tuli hiljuti kõne alla teatrite ſattumine wäga raskeſſe ſeiſukorda. Prowintſiteatriteſt on Austrias praegu käimas ainult weel neli — Linzis, Salzburgis, Innsbruckis ja Grazis — ja needki peawad warsti ſulgema oma uſtſed, kui ſeiſukord ei parane. Siis jääkſid järele ainult weel Wiini teatrid.

Tundmatu ſuri rongi all.

Laip leiti Jõhwi-Sompa wahel.

Öõl wastu teiſipäewa kella 12 ajal leiti Jõhwi ja Sompa jaamade wahel, 268. kilomeetril raudteelt tundmata noormehe laip. Weidi enne ſeda oli ſealt läbi ſõitnud poſtirong nr. 6, mille all nähtawasti mees ſurigi. Allajäänu wanuſt wõiks arwata 25 aasta peale. Ta juures polnud ainuſtki dokumenti, mis oleks ta iſikut ſelgitanud.

Kohale ilmuſid politſeiwõimud ja arſt, et toimetada laiba järelewaatuſt. Surnul on haawad peas, ſeljas ja kaelas. Laiba leidjaks oli Jõhwi jaama piletimüüja.

Eile lõunani polnud ſurmaſaanu iſik weel ſelgitatud. Ka pole ſelge, kas on ſiin tegemiſt õnnetu juhtumiga wõi eneſetapmiſega.

Armukadeda neiu kättemaks Petſerimaal.

„Baba-praſdnikul" anti wõiſtlejale eetris ſeebikiwi.

Ohwer suri haiglas.

Meeste pussikultuuri ja guljänje-löömingute kõrwal on Petſerimaal kuulſuſe omanud ka baba-praſdnikud, naiste praſdnikud, mil pidutſewad ja pummeldawad naiſed kaks-kolm päewa wahenditult — muidugi külade kaupa koos. Selleks koguwad nad aasta ringi raha, kuna wastaſel korral mehed oleks raha aſjus kitſid. Minnakſe kuſagile kokku — alul on harilik külaplära käſil, kuni kogunewad kõik oodatawad. Siis pannakſe raha „ninadelt" kokku — niipalju kui kellegil leidub, ning ſiis tuuakſe ſellega wiina ja eetrit. Naiſed on tol ajal olukorra peremeesteks, mehed on teenrid, naiſed käskijad. Wiinad kohal, wõetakſe pead ſoojaks, ning ſiis algab hiigla kadrillitamine — tants. Tantſul katſub iga naine teiſi üle trumbata, wiſatakſe jalga nii kõrgele, kui aga annab, et mehi enam ärritada. Tawaliſelt muutuwad hullunud naiſed joobnutena metſikuks, mil ei hoolita millestki — lawastatakſe igaſugu moraaliwastaſeid akte jne.

Neil päewil oli ſarnane praſdnik Rotowa walla Saltſana külas, kus wiibis ka ſamas elaw Anna Uljanowskaja. Kokkutulles klapiti raha ja neiu T. ſaadeti eetri ja wiina järele. Samal neiul olnud aga A. U. mehega warem armuwahekord, milline jooksnud liiwale, ning nüüd wihanud T. A. Uljanowskajat, kui oma wõiſtlejat. T. leidiski nüüd paraja aja olewat, et armukadeduſes oma wõiſtlejale kätte taſuda, ning kallas A. U. alkoholiportſjoniſſe mürki. Kuna T. hiljem toodud wiina-eetri rahaſuuruste kohaſelt wälja jagas, ſiis awanes tal wõimalus A. Uljanowskajale anda joowitud portſjoni. Kuuldawasti olla mürk „tembitud" eetriſſe juba ſalakõrtsmiku juures. Kuid ſeni pole teada, kas wiimane aſjaſt teadlik oli wõi mitte. Praſdniku lõppedes tundnud A. U. ſeesmiſi waluſid, kuid nendele ei pööratud tähelepanu. Nii wiibis A. U. mõned päewad kodus, kuni walud muutuſid tugewateks, ning alles ſiis toodi ta Petſeri maawalitſuſe haiglaſſe, kus ta peatſelt ſuri. Arstidele paistis olukord kahtlaſena ning warsti toimetatigi laiba lahkamine, mil ſelgus, et A. Uljanowskajale, 24 a. wana, on ſiſſe antud kas ſeebikiwi wõi mõnda teiſt leheliſt, mille tagajärjel naine weremürgituſſe ſuri.

Looſt teatati Petſeri kriminaalpolitſeile, ning aſja kohta alati juurdluſt. Ametnikud ſõitſid kohale aſja ſelgitamiſeks. Kuuldawasti olla üks ſüüdlasteſt wahi alla wõetud. A. Uljanowskaja abiellus alles hiljuti ning tal jäi maha wäike 8-kuine laps.

„Punane Ingeri" tänapäewal.

Piiritagune Ingeri – „kulakute pesa". – Meelekibedust ja nutetud silmi wõib kohata igal sammul. – Keriuste- ja hulkuriteleegioni terror. – Purunälginud kirgiisid söõwad koeri ja kasse. – „Teie elu on paradiis".

Weneſt põgenenud ingerlaſe pajatuſi.

Teatawasti neil päewil põgenes Nõuk. Wenemaalt Eestiſſe üks ingeri perekond, kel päiſe-päewa ajal hulljulgelt hobuſega kihutades üle Kullajõe õnnestus pääſeda Eesti-Ingeriſſe.

Meie lehe kirjaſaatjal oli wõimalus põgenikke neil päewil uſutleda.

Kuidas elab piiritagune Ingeri, ſelle kohta on põgenikel palju pajatada. Kolm kuud enne perekonnaga SSSR'iſt põgenemiſt ingerlaſed elanud rajataguſes Kullakülas — Mertwitſas, mille teine pool kuulub Eestile. Küla wahel on piiriks kitſas Kullajõgi. „Meie ei tohtinud teada," lauſus uſutletaw, „kuidas elab „Walge Ingeri", nüüd me nägime, et

ſiinne elu on paradiis,

wõrreldes meie wiletſa, waeſe ja kannatusrikka eluga."

Kolhooſitamine imeb talunikult wiimaſe werenatukeſe. Ainult

meelekibeduſt ja nutetud ſilmi

wõib kohata piiritaguſes Ingeris, wiletſus, häda ja waeſus igal ſammul.

Kuna ingerlaſed on enamasti kommuunawastaſed, ſiis SSSR'i wõimud terroriſeeriwad Ingerit kui „kulakute peſa". Neid waewatakſe, wintſutatakſe, kiuſatakſe taga, nad on määratud wäljaſuremiſele. Kulakuks tembeldatul pole mingeid kodanikuõiguſi. Ta lapſi ei wõeta kooli, kaitſewäes teenib kulak kui riigiwastane diſtſiplinaarkompaniis ja riigimakſe makſab kahekordſelt. Kulaku „tiitli" annab kodanikule külanõukogu, kelle otſuſt ei ſaa ümber lükata iſegi Moskwa kõrgemadki walitſusaſutuſed — kulak peab ſurema kulakuna. Kulakute toetajad ja awitajad, n. n. „podkulatſhnikud", langewad ſama ſaatuſe oſaliſeks; nende warandus likwideeritakſe ja nad ſaadetakſe maalt wälja. Läinud ſuwel 13 ingeri perekonda piiri lähedaſeſt Pärispea külaſt ſaadeti kulakutena ſundaſumiſele Jäämere äärde ja neile pidi järgnema teiſt niipalju ühes kõnesolewa G. Warwalowi perekonnaga.

G. Warwalow ſõi „kulakuleiba" 7 aastat, ſuutis kuidagi oma kehwaſt majapidamiſeſt taſuda kõrgeid makſe, kuid ſattus peagi kitſikuſſe. Oſa waranduſt wõeti üle ja kui taluſt polnud enam midagi wõtta, tuli jõuk punaſõdureid, kes

kaewas põllult wiimaſed kartulid üles ja wiis ära.

Wiimaſe ſea, mille ta pidi andma ſõdureile, tappis iſa ja ſõi oma perekonnaga ära. Selle kulakliku ſüüteo eeſt G. Warwalow pidi andma wastuſt rahwakohtu ees, mille otſuſt wõis juba ette teada. Ent kaks päewa enne kohut tal õnnestus ühes perekonnaga põgeneda.

Wenepoolſes Ingeris pole ainuſtki kultuurſeltſi wõi -ühingut, kuid ſelle wastu kommuniſtlikke „rakukeſi" igal ſammul, mille ülesandeks on külaelanikke kaswatada enamliſes waimus. Waatamata uſuwastaſele propagandale, ingerlaſed pea kõik on praegu uſklikud, pühitſewad jõuluſid ja muid uſupühi. Neil on iſegi kaks kirikut, üks ſoome- ja teine õigeuſuline. Wene kiriku waimulik käib päewiti kolhooſis ſunnitööl, kuna jutluste pidamiſeks jääb aega ainult õhtul wõi ööſel. Sowjet on pannud kirikutele kõrged makſud peale, tahtes ſel wiiſil nende tegewuſt lämmatada, ent ſenini on märgata olnud aina koguduſeliikmete juurekaswu. Praegu küünib wene kiriku koguduſeliikmete arw 3000-ni ja ſoome kirikul on 4500 koguduſeliiget.

Wiimaſel ajal on hakanud Ingeriſſe woolama kerjuſeid ja igaſugu kahtlaſt elementi Keſk-Wenemaalt, kus walitſewat ſuur nälg. Tulnute ſeletuſe järele inimeſed ſööwad ſeal näljaga hobuſekorjuſeid. Ka Siberis möllawat praegu kohutaw nälg. Inimeſed

tapawad end terwete perekondade wiiſi wingugа.

Nõuk. Wene ajakirjandus niiſuguste juhtudeſt toob waid lakooniliſe ſõnumi „elutüdimuſeſt".

Päew-päewalt kaswaw hulguste leegion paneb toime Ingeri külades warguſi ja riiſumiſi, mistõttu pimedal ajal küla wahel liiklemine on kujunenud ohtlikuks. Eriti metſikud on Keſk-Weneſt tulnud purunälginud kirgiiſid, kelle kõhumurede rahuldamiſeks kaowad küladeſt koerad, kaſſid ja iſegi rotid.

Neiſt kõneldakſe iſegi niiſuguſt õuduſt, et hiljuti maetud ühes Ingeri külas roimaohwrit, kelle laipa nad nõudnud endale ſöödaks. Kui palju ſellel jutul on aluſt, wõib otſustada ſee, kes teab, kuidas elab praegune traataiatagune Ingeri.

G. Warwalow, kes Eestiſſe pääſedes on ſaanud otſekui „ſuure jumala ſeljataha" — nagu ta iſe ütleb — ei jõua küllalt imestada „walge Eesti" elu, kus kõike külluſes odawalt ſaada. Ammutada ſiinſe elu kohta andmeid punaſeſt ajakirjanduſeſt olewat ſuurim rumalus.

Uudiseid Harjumaalt.

Worſtikurſuſed Rael.

Laupäewal, 25. weebruaril, lõppeſid Rael worſti walmistamiſe kurſuſed, milliſed korraldas HEMK Rae oſakond. Kurſusteſt oſawõtt oli haruldaſelt elaw; igapäew käis kohal keſkmiſelt 60 perenaiſt ja talutütart. Kurſuſt juhatas pr. Michelſon maanaiſte keſkſeltſiſt.

Lõpp-päewal korraldati meeleolukas koosviibimine teelauaga Rae wallamajas, kuhu oli ilmunud külaliſi nii lähemalt kui kaugemalt ümbruskonnaſt üle ſaja.

Rapla ja Hageri maanaiste ſeltſide aastakooſolekud.

Raplas ja Hageris pidaſid pühapäewal kohaliſed maanaiste ſeltſid oma aastakooſolekuid.

Raplas kui Hageris on naiſed olnud läinud aastal wäga tegewad, korraldanud mitmeſuguſeid kurſuſeid ja kooſolekuid.

Raplas waliti uude ſeltſi juhatuſſe prouad: Kraaw, Saksberg, Mäeberd, Miina Koſſmanus, Köhler, Wanajuur ja prl. Romulus. Kõneles pr. Samarütel keſkſeltſiſt

Põllumeeste erawõlad Maapanga alla.

Walitsus esitas seaduse riigikogule.

Teiſipäewal tuli wabariigi walitſuſes uuesti arutuſele **põllumeeste erawõlgade korraldamiſe ſeadus**, mille on wälja töötanud Maapank ja majanduſeministeerium. Päraſt pikemat kaalumist otſustas walitſus ſelle ſeaduseelnõu heaks kiita ja ta **riigikogule rutuliſes korras wastuwõtmiſeks** eſitada.

Selle ſeaduſe aluſel wiiakſe Maapanga alla need talude erawõlad, mis on tekkinud enne 31. detſembrit 1931. aastal ja mis ei ületa talu praeguſt wäärtuſt (100% hindewäärtuſt). Ümberlaenustamine teostatakſe ſel teel, et Maapank annab ſellele pangale wõi eraiſikule, kellele talumees wõlga on, eriliſed aſundusekapitali wõlakohustuſed, mida talumehe wõlauſaldaja **on kohustatud** wastu wõtma. Need wõlakirjad lunastab Maapank 10 aasta jooksul wälja, makstes nende pealt aastas 4% intresſe. Nende wõlakirjade wäljaostmiſe ja intresſide taſumiſe eest wastutab riik kõigi oma warandustega.

See on toimingu üks pool. Waatame nüüd, kuidas hakkab talumees oma ülewiidud wõlga Maapangale taſuma. Laenu ülewiimiſe ſilmapilguſt on põllumehe wõlawahekord tema endiſe wõlauſaldajaga õppenud ja põllumehel on tegemiſt üksnes Maapangaga. Esimeſe nelja aasta kestel, kus arwatawasti weel rasked ajad edaſi kestawad, põllumees oma ülewiidud laenudelt Maapangale protſenti üldſe ei makſa, waid taſub üksnes 3% laenu **kustutamiſeks** ja 0,5% panga jookswateks kuludeks. Alles wiiendamaſt aastaſt algades hakkab põllumees Maapangale maksma peale kustutuſe ka weel 2% intresſe. Üheksandamaſt aastaſt algades tõuſeb intresſi norm 4% peale. Nende taſumistega kustub laen 26 aasta jooksul.

Kogu ſee ümberlaenustamiſe toiming mingiſuguſeid kuluſid põllumehele ei too, ſeſt tarwiliku obligatſiooni tegemine Maapanga kaſuks on ſel puhul wabastatud igaſugustest makſudest.

See põllumeeste erawõlgade korraldamiſe ſeadus on üks kõige mõjuwamateſt ſammudeſt, mis meil on astutud praeguſe kriiſi wastu wõitlemiſel ja põllumajanduſe awitamiſel. See ſeadus päästab tuhanded talud okſjoni hädaohuſt. Kogu maa terwitab ſeda ſeaduſt ja on rõõmus, et ta maksmapanek nüüd juba lähemal ajal wõib ſündida.

Põllumeeste erawõlgade korraldamiſe ſeadus toob kergenduſt ka maapankadele. Praegu on põllumeestele wälja antud laenud neil niiöelda külmanud ſeiſukorras. Põllumees ei ſuuda kõrgeid protſente taſuda ega ſuuda ka põhiwõlga taſuda. Selle tõttu ei ſaa pangad taludelt midagi. Okſjoni teel nõudma minnes pole lootuſt aga põhiwõlgagi kätte ſaada, protſentidest rääkimata.

Nüüd, kus Maapank põllumeeste erawõlgade wastu annab wälja riiklikud wõlakirjad, on pankadele kindlustatud, et nad ſaawad kätte täies ſuuruſes oma wõla ja 4% aastas weel intresſe ka. Juhul, kui pangad enne 10 aastat wõlakirja wastu raha wajawad, on neil ka ſelleks wõimaluſt, ſeſt neid wõlakirju wõetakſe riigiaſutustes wastu kohustuste kindlustamiſeks ja nendega wõib Pikalaenu panoale taſuda riigi arwel ſaiswaid laene.

Peale põllumeeste awitamiſe kergendab ſee ſeadus niiwiiſi weel ka pankade ſeiſukorda. Ta paneb ſajad miljonid uut raha liikuma, mis toob uut elu kogu maale.

Jääb waid ſoowida, et riigikogu ſelle ſeaduſe nüüd ruttu wastu wõtaks.

Metſa- ja kraawitöödele ei leia tööliſi.

Töötuid 19.000, kuid 2500 töökohta ſeiſawad tühjad.

Ministeeriumis tehtud kokkuwõtte järgi tõuſis registreeritud töötute üldarw 15. weebruariks 1933. a. 19.397 peale. Lähemale $^1/_3$ registreeritud töötuteſt langeb Tallinna linna tööbörſi arwele (5557). Järgmiſel kohal töötute arwult on Tartu linna- ja maa tööbörs 2520 töötuga. Awalikkudele töödele pääſemiſe õiguſt ei olnud 1981 töööotſijal.

Mehi oli registreeritud töötute hulgas 11.284 ja naiſi 8.113.

Eelmiſe aasta 15. weebruaril oli registreeritud töötuid koguſummas 10.342. Ainult Pärnus ja Narwas on töötute arw käesolewal aastal wäikſem.

Suurem oſa registreeritud töötuiſt kuulub ſuwiſe hooaja tööde tööliste hulka (ehitustöölised, põllutöölised, turbatöölised jne.).

Üldine tööstustööliste arw on 1930.—1932. a. wähenenud ümmarguſelt 7000 tööliſe wõrra. Suuremas ulatuſes on tööliſi 1930.—1932. a. wabastatud metallitööstuſes (ümmarguſelt 2500), puutööstuſes (1300) ja tekstiiltööstuſes (1000).

Käesolewa aasta weebruarikuul tööl olewate awalikkude tööde tööliste üldarw tõuſis umbes 10.000-ni. Enamus neiſt töötab 6 päewa, wähem oſa 2—3 päewa nädalas.

Tööbörſides registreeritud töötatööliste ja awalikkudel töödel olewate töötute koguarw ulatas ſeega 1933. a. weebruarikuu keskel ümmarguſelt 29.000 peale.

Ei wõeta pakutud tööd wastu.

Wabu kohti oli awalikkudel töödel ſuuremate tööbörſide andmetel 6. weebruaril 1933. a. 1.105. Wabad kohad olid awalikkudel töödel, mis aſuwad wäljaspool linnu, peamiſelt maawalitſuste ja weeühingute poolt korraldatawatel töödel. Eriti wäheſel määral on tööbörſid ſuutnud rahuldada weeühingute nõudmiſt kraawitööliste ſuhtes.

Eratöödel oli 6. weebr. 1933. a. wabu töökohti 1307. Suures enamuſes olid wabad töökohad metſatöödel. Nõudmiſt metſatööliste peale ei ole tööbörſid ſuutnud kuigi ſuurel määral rahuldada. On märgata, et oſa töötuid püüab pääſeda tingimata linnades wõi alewites korraldatawatele töödele, ega ſoowi üldſe wäljaspoole tööle minna. Kõnelemata perekonna inimesteſt ei ole nõus wäljaspoole tööle minema iſegi wallaliſed.

On kawatſuſel maksma panna korraldus, millega wõimaldatakſe töötuile kraawitöölistele jalatſite muretſemine ministeeriumi oſaliſel toetuſel.

Töötatööliſed rewideerimiſele.

Walitſus otſustas Tallinna, Tartu, Narwa ja Pärnu töötatööliste hulgas rewideerimiſe toime panna, et ſelgitada, kes neiſt on tõeliſed abi wajajad. Hädaabitöödele wõetakſe üksnes wiimaſeid.

Algas wabadusſõjalastele antud allkirjade kokkuwõtmine.

28. weebruari õhtul lõppes üle riigi omawalitſusaſutustes wabadusſõjalaste põhiſeaduſe muutmiſe eelnõu rahwahääletamiſele wiimiſeks allkirjade kogumine. Selle järele aſuti omawalitſusaſutustes kohe antud allkirjade korraldamiſele ja lugemiſele, et neid ära ſaata riigikogu juhatuſele. Eilſeks oli mõnedelt omawalitſustelt allkirju juba Tallinna jõudnud. Riigikogu juhatus aga ei aſunud weel allkirjade kontrollimiſele. Seda tehakſe ſiis, kui kõik allkirjad on kohale jõudnud. Ka Tallinna linnawalitſuſes kogutud allkirjad olid eile weel riigikogu juhatuſele ärasaatmata.

Toome allpool üksikutelt kohtadelt ſaadud andmed. Neiſt paistab, et wabadusſõjalaſed ſaawad nõutawad 25.000 allkirja kokku. Iſeloomustaw on ſee, et rohkesti allkirju on annud juſt linnad, kuna maa on wäga tagaſihoidlik olnud. Nii leidub näiteks Wirumaal waldu, kus ühtegi allkirja ei ole antud.

Tallinnas

on antud 10.408 allkirja. Eile oli nende allkirjade kontrollimine käſil, nii et ſee arw wõib weel muutuda.

Wirumaal

ſaid wabadusſõjalaſed 3923 allkirja.

Linnades ja alewites on allkirju antud järgmiſelt:

Rakwere linn 411, Narwa 1150, Jõhwi alew 59, Narwa-Jõeſuu 113 ja Kunda 14, kokku 1747 allkirja.

Waldades on allkirju antud kokku 1861.

Kaitſewäe oſades on antud 315 allkirja.

Petſerimaal

ſaid wabadusſõjalaſed 4623 allkirja.

Antud allkirjad jagunewad järgmiſelt: Wilo wallas 504, Mäe w. 352, Rootowa w 575, Meremäe w. 334, Petſeri w. 285, Laura w. 467, Irboska w. 347, Senno w. 475, Satſerinna w. 306, Järweſuu w. 280 ja Kulje wallas 221. Petſeri linnas on antud 291 ja garniſonis 186.

Töösturi eneſetapp Worbuſes.

Läkitas enne politſeile oma ſurma ja laiba aſukoha teate.

Paari päewa eeſt läkitas Kahkwa walla elanik (Wõrumaal) Woldemar **Heſſe**, politſeile kirja, milles teatas, et laſeb enese maha Worbuſe metſas, liſades juurde ka kirjelduſe, kuſt laipa tuleb otſida.

Tähtwere konstaabel läks laupäewal Worbuſe metſa kirjas tähendatud kohale ja leidis ſealt Woldemar Heſſe laiba. Eneſetapmiſt ei toimetatud mitte rewolwri abil, waid lõikas habemenoaga kõriſooned katki. Nuga ei leitud ta läheduſeſt. Selle oli ta wiſt kaugemale wiſanud.

Laip toimetati Tartu. W. Heſſe oli Läti kodanik, 43 a. wana. Tal oli Kahkwas tärkliſewabrik, mille äriasjad pole enam juſt hästi läinud.

Warem oli tal Tartus, Tiigiweski uul. 78 juures maja, mille aga müüs hiljem ära.

Waranduſega inimeſe ſurmamineku põhjus on teadmataks jäänud.

Kadunu oli perekonnaga inimene.

Autojuhid olgu täiskarsklaſed.

Liiklemisõnnetuste arw on meil üsna ſuur ning ſellele nähtuſele tuleb pöörata tõſiſt tähelepanu. Kõige pealt tuleb aga tunda õppida põhjuſi, mis meil peaſüüdlasteks liiklemisõnnetuste juures

Liikumisõnnetuste põhjusteks Eestis on politſeiprefektide teatel olnud peamiſelt auto- ja mootorrataste juhtideſt tingitud asjaolud, nagu noored wilumata juhid, puudulik ettewalmistus, hindawad oma wõimeid liiga kõrgelt, autojuhi joobnud olek jne. 1931. ja 1932. a. andmete järgi on need asjaolud põhjustanud 74% üldiſeſt registreeritud õnnetuste arwuſt, jalgratturite, hobuſe-meeste ja jalakäijate ſüüſt on tingitud olnud ligi 14% õnnetuſi, teede ſeiſukorraſt, näit. äkiline tõus, äkiline kõwerik, libe ſawine tee, ebaõige profiil, rööpline tee jne. ligi 7% ja auto korrashoiu puuduſeſt 4%.

Tallinna-Harju prefektuuri piirkonnas on 1. aprilliſt 1932. a. kuni 1. jaanuariſt 1933. a. olnud juhtideſt tingitud õnnetuſi 260, jalgratturite, hobuſemeeste ja jalakäijate ſüüſt tingitud õnnetuſi 104. Teede ſeiſukorraſt tingitud õnnetuſi 10 ja auto korrastuſeſt 5. Wiimasteſt asjaoludeſt tingitud õnnetuste wäike arw oleneb korralikuſt järelewalweſt teede- ja autode korrashoiu alal Tallinna-Harju prefektuuri piirkonnas.

Muude prefektuuride piirkondades on 1931. ja 1932. aastal olnud juhtideſt tingitud õnnetuſi 327, jalgratturite, hobuſemeeste, ja jalakäijate ſüü läbi 5, teede ſeiſukorraſt tingitult 45 ja auto korrashoiu puuduſteſt põhjustatult 28.

Wõimude arwamiſel tuleks õnnetuste arwu wähendamiſeks tarwituſele wõtta järgmiſed abinõud, milledeſt tähtſamad oleks.

Elukutseliste autojuhtide walikule tuleks rohkem rõhku panna kaitſekomiſjonis. Elukutſeline autojuht peab abſoluutſelt kaine iſik olema. Paljud ja eriti rasked õnnetuſed on tingitud autojuhtide joobnud olekuſt. Juhtimiſeload tuleks anda ainult teatawaks tähtajaks ning loa tähtaeg jätta uuendamata, kui on ettetulnud ſõidumääruste rikkumiſi wõi korratuſi ülespidamiſes.

Teede riſtkohtadel peakſid linnades kõik ſõidukite juhid tulewikus ſuunda näitama (autod, hobuſõidukid, jalgrattad jne.). Maanteedel tuleks ſuunanäitamiſt nõuda ainult autodelt. Jalakäijaid tuleks kaswatada teadlikumale liikumiſele.

Maanteed tuleks õgwendada wõimaluſt mööda ja kõwerikkudel kaswawad puud maha wõtta.

Järelewalwe aſutiſed peaks kõwemat kontrolli pidama ſõidukite üldiſe kõlwulikkuſe järele. Autode pidurid on wäga halwad.

Jaapani wäed Jeholis wõidukad.

Peking, 1. märtſil. Jaapani lennukite emalaew „Hoſho" ſaabus Tſhinwangtao kohale. Teda ſaadawad kaks muud Jaapani ſõjalaewa. Üldſe on Hiina wetes juba 10 Jaapani ſõjalaewa.

Tokio, 1. märtſil. Jaapani wäed jatkawad edaſitungi Jeholi linna peale. Edaſitung ſünnib Tſhihfengi ja Linghani kitſasteede kaudu. Tſhihfengi ſektoril kindral Nome ratſawägi tungib edaſi kirdeſt, kindral Matſuda brigaad kaguſt. Nemad olewat mäzedesſe tagaſi tõrjunud 10.000-meheliſe Hiina wäe. Linghani frondil kindral Yoneyama wäeoſa letab wihaſt wastupanu. See wäeoſa, kes tungib Lingyuani poole kaguſt, olewat läheneneas Peitſhangyingtſule.

Tatſhangtſu, (Jeholis), 1. märtſil. Kindral Hattori brigaad wallutas Peitſhangyintſu päraſt wihaſt wõitluſt. Hiinlaſed põgenewad korratuſes. Jaapani wäed ajawad neid taga.

Kindral Mogi ratſawägi jatkates kiiret edaſitungi, wallutas **Paotſhuyingi**, mis aſetſeb mitte kaugel Tſhihfengiſt.

Kindral Matſuda wäed marsſiſid täna hommikul **Tſhienpingi**. Nad jatkawad edaſitungi Tſhihfengi poole.

Kindral Hſiwenhua, Hiina wägede juhataja Tſhihfengis, pakkus enda Mandſhukuo walitſuſe käſutusſe.

Tokio, 1. märtſil. Uuem ſõnum Mandſhuuriaſt teatab, et Jaapani wäed wallutaſid **Tſhihfengi** linna.

London, 27. weebruaril. Wälisſekretär ſir John Simon teatas alamkojas, et walitſus on otſustanud ſeisma panna lubade andmiſe relwade wäljawedamiſeks nii Hiinasſe kui ka Jaapanisſe. See keeld ei käi aga tehingute kohta, mis on ſõlmitud enne ſelle keelu maksmapanekut. Wälisſekretär tähendas, et Suur-Britannial on wõimalik relwadeweo keeldu teostada, kuid paljudel teistel maadel ſeda wõimaluſt ei ole. Briti walitſus on pöördunud küſimuſega umbes pooletoſina maa poole, kes on huwitatud relwadeweoſt Kaugesſe Idasſe. Kuid lõplikku wastuſt ei ole weel ſaadud kelleltki.

Peking, 28. weebruaril. Teade, et Suur-Britannia ei wõta enam wastu uuſi ſõjamaterjali tellimiſi Jaapani ja Hiina jaoks, tekitas ſiin ſuurt üllatuſt, ſeſt niiſuguſes korralduſes nähakſe Jaapani otſekoheſt toetamiſt Suur-Britannia poolt. Hiinlaſed ſeletawad, et jaapanlaſed on kuni hammasteni relwastatud, kuna Hiina relwade ſuhtes peab elama peoſt ſuhu. Ta on ſunnitud endale ſõjamaterjali oſtma, niipalju kui tema abiallikad ſeda wõimaldawad.

Riigikaitſe nõukogu liigeteks kindralid Laidoner ja Soots.

Ühenduſes hiljuti päewakorrale tõstetud riigikaitſe küſimustega aſutati wabariigi walitſuſe poolt uus riigikaitſe organ — **riigikaitſe nõukogu**, mis töötab riigiwanema eesistumiſel. Sinna nõukogusſe kuulub juba ametaſutuste järele terwe rida iſikuid, nagu kaitſeminister, kaitſewägede ſtaabiülem, kaitſeliidu ülem jne. Peale nende weel kaks iſikut wabariigi walituſe määramiſel.

Nüüd on wabariigi walitſus omalt poolt ſinna määranud kindralid J. Laidoneri ja J. Sootſi.

W. Kargaja kinnitati Pikalaenu panga direktoriks.

Walitſus kinnitas Pikalaenu panga direktoriks W. **Kargaja**, kelle panga nõukogu walis ſellele kohale.

Pikalaenu panga preſidendi aſemikuks kinnitati B. Roſtfeldt.

Sõjaleer Türil.

Algawad õhukaitſe manööwrid.

Eile koondus Türile umbes 30 kaitſewäe lennukit, et oſa wõtta õhukaitſe manööwriteſt, mis kestawad laupäewani. Türile ſaabus ka rongitäis ſõjawäge, nii et linnakeſes on elu praegu nagu mingis ſõjaleeris.

Rahaliste toetustega

ei ſaa lahendada töötatööliste küſimuſt.

Põllutöökoja ſeiſukohad tööpuuduſe wastu wõitlemiſel.

Tööpuuduſe wastu kindlustamiſe ſeaduseelnõu oli põllutöökoja juhatuſes kaalumiſel ja ſel puhul wõeti tööpuuduſe wastu wõitlemiſe küſimuſes järgmiſed ſeiſukohad:

Põllutöökoda leiab, et töötatööliste küſimuſt ei ſaa lahendada töötute rahaliſe toetamiſe teel, waid alaliſe töövõimaluſe loomiſel produktiivſetel aladel, näit. **ſiſekoloniſatſiooni teel**. Tuleb ſiſſe ſeada **tööpasſid** ja ärahoida töötute wolgumiſt linnadesſe, kuna maal tööliſteſt puudus.

Et tööbörſidelt mõnedele töödele, näiteks metſatöödele tööliſi raske wõi üldſe wõimatu ſaada, tuleb töötatööliste **töödele minek teha ſunduslikuks**, ning need, kes ilma mõjuwate põhjusteta töödele minekuſt loobuwad, nimekirjadeſt kustutada. Hädaabitööde taſud peawad olema madalamad hariliktudeſt töötaſudeſt wastawatel aladel.

Lina ümbertöötamiſe kulud rewideerimiſele.

Selgitatakſe linaſe riide hinna alandamiſt.

Kuna lina hinnad wõrreldes endiſe ajaga langenud, on põllumehed linakaswatuſele hakanud pöörama wähem tähelepanu. Sellega on aga üks ſuuremateſt ſiſſetuleku allikateſt põllumehele läinud kaduma. Wälisturgude ſiſſetöötamiſeks on põllutööministeerium küll pannud maksma meie lina kwaliteedi tõſtmiſeks ja korrapäraſeks turustamiſeks wajaliſed määruſed, kuid ſel alal üksi ei ſuudeta ſaawutada tarwiliſt tulemuſt linahindade üldiſeks parandamiſeks. Seetõttu wajaks linaſe riide tarwitamine eestkätt ka kodumaal ſuuremat tähelepanu. Nagu ſelgunud, on praeguſe hindade juures lina ümbertöötamiſe kulud ſ. o. ketramiſe ja kudumiſe kulud wastawates wabrikutes ligi kolm korda ſuuremad lina kesſmiſeſt turu hinnaſt. Ketramiſe ja kudumiſe kulude wähendamine alandaks linaſeriide hinda, mis omakord tõstaks ſelle riide laialiſemat tarwitamiſt. Kuiwõrt ſellel alal wõimalik on wiia läbi tarwiliſi korralduſi on põllutööministeerium pööranud wastawa aſutuſe poole wõtta ette linaümbertöötamiſe kulude kontrollimiſt.

Rongi all ſurma.

oli Jõhwi elanik Heinrich Paumer. Pärnu juures oli hobuſega rongi ees Uulu mees.

Teatawast jäi ööl wastu teiſipäewa Jõhwi lähedal rongi alla ja ſai ſurma mees, kelle iſik eſialgu jäi tundmataks. Nüüd on allajäänu iſik ſelgunud. Õnnetul kombel ſurmaſaanud oli Jõhwi elanik Heinrich **Paumer**, 33 aastat wana.

H. Paumer oli wiinastanud olekus teel Jõhwi alewiſt ſamanimeliſſe aſunduſſe, ſõites mööda raudteeliini. Ta ei märganud ſeljataga lähenewat rongi ja jäi alla. Nii on tegemiſt ſiin õnnetuſega, mitte aga eneſetapmiſega.

Pärnu linna läheduſes oli hobuſe- ja reega rongi ees Uulu walla mees Kriſtjan **Jürgens**, Kiwiwälja taluſt pärit. Sündmuſt kirjeldame eelmiſes lehes lähemalt.

Mees oli kokkupõrkel maha kukkudes ſaanud pihe kriimustuſi.

Noormees pekseti poolsurnuks.

Kesknädala õhtul peeti Koigi wallas (Järwamaal), Uuksi aſunduſes waſtla-ſimmanni, kus oli koos hulk noort rahwaſt. Õhtul kojuminekul tekkis noormeeste wahel tüli, kus Arnold **Lukſmann**, 25 a. wana., peksti rängalt läbi. Ta leiti hiljem meelemärkuſetalt teelt. Peksjateks olnud **Lätt**, E. **Siiber** ja E. **Würmer**.

A. **Lukſmann** toimetati Paide haiglasſe, kus ta terwiſlikne olukord tunnistati wäga raſkeks, iſegi elukardetawaks.

Läheb külmemaks.

Loodetaw ilm neljap., 2. märtſil: kuni keskmiſe tuuleſega loodeſt lõunapoole pöörduwaid tuuli, ſuuremalt jaolt pilwes, kohati kerget lund, temperatuur paari kraadi wõrra madalam.

Erakorraline kaitſeſeiſukord Sakſamaal.

Kõik kodanikuwabadused piiratud. - Raskemate kuritegude eest surmanuhtlus. - Hulgalisi kommunistide arreteerimisi. - Walimised siiski tulewal pühapäewal.

Berliin, 28. weebruaril. Täna õhtul awaldati ja pandi kohe maksma preſident Hindenburgi dekreet „rahwa ja riigi kaitſe kohta". Selle dekreediga pannakſe kuni edaſpidiſeni ſeisma Sakſa riigi põhiſeaduſe artiklid 114, 115, 117, 118, 123, 124 ja 153. Sedamööda piiratakſe iſiklikku wabaduſt, waba mõttewalduſe õiguſt, ajakirjanduſe wabaduſt ja koosolekute pidamiſe wabaduſt. Wõimaldatakſe tungimiſt kirja-, posti-, telegraafi- ja telefoniſaladustesſe. Samuti lubatakſe läbiotſimiſi, konfiskeerimiſi ja wõõrandamiſi. Kui mõni oſariik keeldub täitmaſt wõi takistab riigiwalitſuſe korralduste täitmiſt lõhkuwate olluste wastu, ſiis riigiwalitſus wõtab täitwa wõimu ſelles oſariigis oma kätte. Tegude eeſt, mis tähendawad hädaohtu teiste inimeste elule, karistatakſe ſunnitööga mitte alla 6 kuud. Kui niiſuguſe tegewuſe tagajärjeks on ſurm, ſiis ſüüdlaſt karistatakſe ſurmanuhtluſega, pehmendawail asjaoludel ſunnitööga mitte alla kaht aastat. Seejuures wõimaldatakſe ka ſüüdlaſe waranduſe wõõrandamiſt. Kes kutſub wõi kihutab üldhädaohtlikele tegudele, ſeda karistatakſe türmiga mitte alla kolme kuud. Surmaga karistatakſe riigiäraandmiſt, mürgitamiſt, tuleſüütamiſt, plahwatuste ja uputuste tekitamiſt, ja raudteede rikkumiſt. Surmaga, eluaegſe wõi 15-aastaſe ſunnitööga karistatakſe iſikuid, kes teewad katſet riigipreſidendi wõi walitſuſe liikmete wõi mõne walitſuſe komisſari tapmiſeks, wõi kes kihutawad teiſi nende tapmiſele wõi pakuwad endid tapmiſe teostajaiks. Sama karistuſe alla langewad iſikud, kes röövwiwad teistelt wabaduſe, wõttes neid pantwangideks poliitiliſes wõitluſes.

Riigipäewahoone kordaſeadmiſeks kulub terwe aasta.

Berliin, 28. weebruaril. Alles täna läks korda tuleſt tekitatud kahju riigipäewahoones kindlaks teha, kuigi tuli kohati weel edaſi hõõgus. Suur koosolekuſaal ühes kõrwalruumidega on täielikult häwitatud. Riigipäewahoone uuesti kordaſeadmiſeks kulub arwatawasti aasta. Seniks tuleb riigipäewa koosolekute jaoks otſida uus ruum.

Ametlikul juurdluſel tuleſüütamiſe kohta on kindlaks tehtud, et ſüütematerjali ſuuremuretſemiſeks oli tarwis wähemalt ſeitſe iſikut, tulepeſade üheaegſeks ſüütamiſeks wähemalt 10 iſikut. Ainult ſüütajate aastatepikkune takistamata liiklemine ruumides wõis wõimaldada neile üksikasjaliſt tutwumiſt riigipäewa kõigi ruumidega. Seepäraſt on tekkinud tungiw kahtlus kommunistlike rahwaſaadikute wastu, kes iſeäranis wiimaſel ajal käiſid ſagedasti riigipäewahoones koos. Wangistatud Hollandi kommunist wõttis alati oſa kommunistliku aktſioonikomitee koosolekuteſt. Kolm tunnistajat on hollandlaſt mõni tund enne tule puhkemiſt näinud kommunistlike riigipäewaliikmete **Torgleri** ja **Köneni** ſaatel riigipäewa käikudes liikumas. Kuna rahwaſaadikute ſiſſekäik riigipäewahoones ſuletakſe õhtul kell 20, Torgler ja Könen aga riigipäewahooneſt lahkuſid alles kella 22 paiku teiſe wäljakäigu kaudu, ſiis mõlema rahwaſaadiku kohta on tekkinud tungiw kahtlus, ſeſt juſt ſel ajal ſündis ka tulepeſade ſüütamine riigipäewahoones. Torgler arreteeriti, kui ta ilmus ſiſeministeeriumi, kommunistliku erakonna nimel ſeletuſt andma, et erakonnal ei olewat mingit ühenduſt riigipäewahoone ſüütamiſega. Asjaolu, et korda läks riigipäewahoones tabada ainult üht tuleſüütajat, Hollandi kommunisti Lübbet, ſeletatakſe ſellega, et teistel ſüütajail läks korda tagumiste käikude kaudu pääſeda läbi kütteruumi riigipäewa eſimehe eluruumidesſe.

Wangistamiſed kestawad.

Läbiotſimiſed ja wangistamiſed kommunistide keskel kestawad edaſi. Berliinis wangistatud iſikute hulgas on ka kirjanikud Egon Erwin **Kiſch** ja von **Osſietzki**, ſilmapaistew õigusteadlane profesſor Felix **Halle**, inimõiguste ühingu tähtis liige **Lehmann-Rusbüldt**, „Rote Fahne" wastutaw toimetaja Ernſt **Schneller** ning kommunistlikud rahwaſaadikud **Remmele**, **Pieck**, **Könen**, **Kaspar** ja **Torgler**.

Sotſiaaldemokraatliku erakonna keskkomitee awaldas deklaratſiooni, milles eitatakſe erakonna ühenduſt van der Lübbega wõi riigipäewa ſüütamiſega.

Demokraatlik parlamendireſhiim kaotatakſe.

Walitſuſe informatſioonioſakonna juhataja ſeletas täna ajakirjanikele, et kuue kuu päraſt nähakſe, mida Hitler kommunismi wastu wõideldes on korda ſaatnud kogu maailma heaks. Sakſamaal ei pidawat olema enam mingit kommunistlikku ega ſotſialistlikku ajakirjanduſt, mingiſuguſeid walitſuſe wahetamiſi, mingit demokraatlikku parlamendireſhiimi.

Paide linna 1933.-34. a. eelarwe.

Tänawuſega wõrreldes kokkuſurutud 13.000 kr. wõrra.

Wõrreldes tänawuſega, on Paide linna 1933./34. a. eelarwe kokku ſurutud ümmarguſelt 13.000 krooni wõrra.

Kulude kokkuhoidu on ſaawutatud linna ametkonna palkades, ja ſeda peamiſelt raamatupidaja palga wõrra. Teatawaſti läks ſenine raamatupidaja Bach penſionile ja tema kohuſeid täidab linnanõunik Ed. Tael.

Kuluſid on weel kärbitud heakorra, terwishoiu, hoolekande jne. aladel. Need kärpimiſed luuſſe ega lihaſſe ei lõika, waid on ſaawutatud peamiſelt ümberkorralduſte teel. Nii näiteks on wähendatud hoolekande kuluſid, kuid ſelle juures on wõimalik lahtiſele hoolekandele weel koguni rohkem kulutada ja ka wanadekoduſſe uuſi hoolealuſeid juurde wõtta.

Linnawalitſuſe ja ametkonna palkadeks kulub 6005 kr. Palku ei wähendatud, kuna kokkuhoidu ſaawutatud peamiſelt raamatupidaja palga näol. Ka leiti, et palgad nii-kui-nii pole ſuured ja ametkonna töökoorem ſuurenemas. (Hobuſepaſſide regiſtreerimine, aadreſſbüroo jne.) Penſionideks ja arſtiabiks kulub 1270 kr., tööbörſi ülalpidamiſeks 750 kr., tuletõrje toetuſeks 550 kr.

Teede, uulitſate ja turuplatſi korrashoiuks on ette nähtud 2100 kr. Uulitſate walgustus arwatakſe makſma minewat 1250 kr., linna kellade korrashoid 40 kr.

Hariduſalal on kuluſid: koolivalitſuſe arwel 270 kr., keſkkoolile toetuſt 750 kr., algkool nõuab 9712 kr., toetuſt tööſtuskoolile 1200 kr. ja tegewuskapitaliks 500 kr. Saksa kool ſaab toetuſt endiſelt 300 kr.

Awalikule raamatukogule nähakſe 310 kr., lasteaiale 2300 kr. Toetuſt antakſe weel kehwematele õpilaſtele 600 kr., muuſeumile 420 kr., rahwamajale 650 kr. ja ſtaadionile 200 kr.

Hoolekandeks kulub 11360 kr., ſelleſt wanadekodu ülalpidamiſeks 4330 kr. ja lahtiſeks hoolekandeks 7000 kr.

Terwishoid nõuab 11642 kr., ſelleſt haigla 8022 kr., emade ja rinnalaſte nõuandekoht 2600 kr. Haigla tuluſid arwatakſe 7700 kr., nii et linnal haiglale tuleb juurde makſta 322 kr. Emade ja rinnalaſte nõuandekohale ſaadakſe waſtawas ſummas riigilt toetuſt.

Laenude taſumiſeks on ette nähtud 8080 kr., kuna wõla protſentideks kulub 3310 kr.

Linna ettewõteteſt loodetakſe ülejääki 6485 kr., linna majadeſt 6681 kr., edaſi weel puhastulu heinamaaſt 2620 kr. jne.

Makſudeſt loodetakſe laekuwat: Kinniswaramakſuſt 14250 kr., tulumakſuſt 6000 kr., puhtakaſumakſuſt 1200 kr., reſtoranidelt 5800 kr., laadamakſuſt 3000 kr., jalgrattamakſuſt 700 kr. jne.

Erakorraliſes eelarwes on ette nähtud Pikk, Pärnu ja Tallinna uulitſate ümber ſillutamiſeks 10200 kr., kusjuures arweſtatakſe teedeminiſteeriumi toetuſele 9300 kr. ſuuruſes.

Korraline ja erakorraline eelarwe on taſakaalus 117.564 kr.

Paides elekter odawamaks.

Turbaühiſuſele öeldi leping üles. — Linnawalitſus nõuab woolu hinna alandamiſt wähemalt 3 ſ. wõrra kilowatilt.

Paide linnawalitſuſe poolt on turbaühiſuſele üles öeldud leping ſeniſtel aluſtel. Linnawalitſus ei ole nõus enam praeguſe hinnaga, ſ. o. 15 ſendi kilowatt woolu wõtma. Wooluhinda tahetakſe kaubelda wähemalt 12 ſendi kilowatt. Kui hinnaalanduſt ſaawutakſe, alandab linn ka kodanikele woolumakſu. See oleks wäga terwitataw ſamm.

Linnawalitſuſe ringkonnad loodawad, et läbirääkimiſed tulemuſi annawad.

Teatawaſti on turbaühiſuſel tulnud wõidelda kogu aeg ſuurte raskuſtega. Ühiſuſele andis ſuuri laene Paide ühispank. Kui ſellel omal peenike peoſſe tuli, ei ſaanud loomulikult kerge olla ka turbaühiſuſel. Nagu nüüd kuuldub, on Prääma mõiſapidaja Renteln pangaga kokku leppinud wõlgade korraldamiſe asjus, ſ.t. ühiſuſele ſealt poolt waſt lõõg koomale ei tõmbu.

Praegu töötab elektrijaam õieti linnawalitſuſe waheleaſtumiſe tõttu. Nimelt lasklis linnawalitſus ſuwel omal kulul elektrijaama tarbeks turbaid wõtta, milleſt tewadeni jatkub. Turbaühiſus iſe oli ſelleks rahaliſelt täieſti wõimetu. Ka andis linn põllutööminiſteeriumile 1570 kr. garantii ühiſuſe wõla eeſt, millega wõla ſiſſenõudmiſt 1. märtſini pikendati. Wahepeal peeti aga ſuuri läbirääkimiſi, ja need pole ſugugi halbade tulemuſtega olnud. Renteln hellitawat lootuſi endiſelt wooluandmiſeks Türi paberiwabrikule.

* * *

Nurmſi peakraawi kaewamine jatkub.

Awalike tööde arwel 3 klm.

Hiljuti peeti Mäo-Nurmſi weeühiſuſe peakoosolekut Aug. Kodaniburgi „Sakſeltõnu“ talus. Weeühiſus on ſeni omal kulul kaewanud magiſtraalkraawiſt walmis 3 klm. Koosolekul otſuſtati ſama palju magiſtraali edaſi kaewata awaliku tööde krediidi arwel. End. juhatus waliti tagaſi. Sinna kuuluwad: P. Schmidt, Joh. Komendant, R. Wunder, K. Altermann ja Aug. Kodaniburg.

Nurmſi weeühiſus on peakraawi kaewamiſeks ſaanud riigilt toetuſt 2000 kr. Selle rahaga aga ei ole olnud wõimaluſi teoſtada kõiki töid, waid põllumehed on pidanud juurde makſma omalt poolt 25 protſ. Nüüd on rahaſt koguni puudus. Sellepäraſt otſuſtaſti weeühiſuſe peakoosolek pöörata Pikalaenu panga poole laenu ſaamiſe palwega 400 kr. ſuuruſes.

Üldſe on põllupidajad igaweſes hädas awalike tööde krediidi arwel teoſtatawate töödega. Tööd n.n. töötatöölistega lähewad üllatawalt kalliks. Ettenähtud korra järele taſudes kraawitöödel olewatele töötatöölistele — teeniwad need kaugelt üle normi tükitöödega — kuni 3 kr. päewas ja pealegi ei tule n.n. töötatöölised iſegi ſelle taſu eeſt tööle: tööliſteſt on ſuur puudus. Pealegi teeb awaliku tööde läbiwiimiſe kulukaks ja keeruliſeks tööliſte kinnitamine õnnetuſte waſtu, halgekaſſa kohuſtuſed ja muu tuhatkordne pudipadi aſjaajamine, mida nõutakſe weeühiſuſelt awaliku tööde krediidi kaſutamiſel.

Paide nööritehas

vahetab ja valmistab köie- ja ohjanööri linadest a linade vastu. **Ostab kõva kiuga**

puhastatud ja murtud (masindatud) linu.

Soovitab kõiksugu põllumajanduse nööre ja koetud masinarihmu. Perenaistele pesu- ja põrandariide nööre. **Samas müüa häid aasaheinu.**

Järva maavalitsus

müüb enampakkumisel

8. märtsil k. a. kell 12 p.

Väätsa asunduses taladeks kõlbulikku

rauda ja raudreservuaari.

Järva maavalitsus.

Koigi Põllumeeste Kogu peakoosolek

peetakse pühapäeval, 5. märtsil s. a. Huuksi mõisa end. härrastemajas peale Põllumajanduse Päeva lõppu kell 7 õhtul.

Päevakord: 1. Avamine. 2. 1932. a. aruanne. 3. 1933. a. eelarve. 4. Liikmemaksu suuruse kindlaksmääramine. 5. Valimised põhikirja järele. 6. Läbirääkimised.

Peakoosolekust palub kõiki liikmete osavõttu. **Juhatus.**

Nimekiri

isikute üle, kelledele Järva maavalitsuse poolt 15. jaanuarist k. a. kuni 1. märtsini k. a. jahipiletid 1933. a. peale väljaantud.

Alliku vald— Verner Schmidt, Hans Rull. **Anna vald** — Otto Niimann. **Esna vald**—August Mandel, Voldemar Mandel, August Vilms, Heinrich Viisel, Otto Orav. **Kirna vald** — Aadu Tepp. **Koigi vald** — August Adrat, Oskar Lampe, Juhan Burk. **Kuksema vald**—Alfred Rähni. **Käru vald** —Otto Heroodes. **Lehtse vald** — Heinrich Uuemõis, Jaan Lootsmann, Hans Preismann. **Mäo vald**—Voldemar Pall, Jakob Treumann, August Rikberg, Eduard Hirsch. **Nõmküla vald**—Dr. Voldemar Tiltin. **Säravere vald**—Paul Schiffer, Alfred Bakhof, Paul Ignatius. **Väätsa vald**—Anton Grünthal. **Võhmuta vald** — Voldemar Reimann, Mihkel Schönberg. **Paide linn**— Karl Breisberg, Adu Luik, Adu Madis, Aleksander Luik, Jüri Madis, Johannes Laube.

Kõik isikud, kes peavad jahti ilma maavalitsuse jahipiletita, langevad karistuse alla.

Järva maavalitsus.

Ostan

kuiva **rukist** kuni 11 s. kilo, **otri**, kuni 9 s. kilo ja **nisu**. **O. Simsoni** veski Paides.

Elukoha muutmise tõttu müüa

grammofon

ja vähepruugitud jalaga Singer **õmblusmasin.** Küsida Paides, Pärnu tn. Ilmase kauplusest.

Sargvere asunduses

müüa talu

ja saunakoht ühes hoonetega kuni 25. märtsini, suurus 15 tiinu. Kaupa tehakse Veskiaras Nurga talus ehk Tallinnas, Niine 5-10.

Maaelust huvitatud vaene, kuid korralik ja aus maanoormees, kes põllutööd ei põlga, tuleviku rajamiseks tõsise sihiga

tutvuneks

üksildase, mitte tigeda ja varanduslikult vähe kindlustatud neiu ehk lesega 21-32 a. kel kodukolle olemas. Mõtteosalistel, teenistuse ehk abielu võimaldajatel paluksin vähe pikemalt kirjutada: Koeru, Visusti kü'a pk. Bernhard Uudelepp.

„Järva Teataja“

on Järvamaal

kõige loetavam

ajaleht.

Lehtses

„Järva Teataja“ müügil Julius Uulbergi kaupluses.

Päinurme ja Rutikwere üheks wallaks.

Uus wald kujuneks kõigiti elujõuliſeks.

Päinurmes ja Rutikweres on jälle tugewamalt liikumas kauaaegne mõte — Päinurme ümbruſeſt ja Rutikwereſt uut walda luua. Päinurme kuulub teatawaſti Koigi walla külge, kuid moodustab ſelles teatawas mõttes omaette terwiku, mis ka ſelleſt tingitud, et walla keſkkoht kaugel.

Otſe Päinurme külje all, üle Järwa-Wiljandimaa raja, aſub Wiljandimaa külge kuuluw Rutikwere wald. Wallas on 700 elanikku. Seega kuulub Rutikwere nende waldade hulka, mis omawalitſuſte reformi teoſtamiſel kaotamiſele kuuluwad.

Kokku moodustaks Rutikwere ja Päinurme ümbrus elujõuliſe walla. Siia kuuluks ka weel Waali, Pätjawere ja Pädaniku. Wallamaja ſünnis aſukoht oleks Päinurme aſundus. See on juba ümbruſele loomulikuks keſkkohaks.

Kuna Päinurme ja Rutikwere liitumiſel tegemiſt kahe maakonnaga, wõib loomulikult üles kerkida küſimus, kuhu ſiis uus wald peaks kuuluma. Selles mõttes tüliküſimuſt karta ei ole. Salomonliku otſuſe tegemine tahetakſe jätta ſiſeminiſtrile. Kuid olgu tähendatud, kui uue walla loomine teoſtub, ſiis ſelleks rohkem eelduſi, et wald Järwamaale jääb.

Päinurme-Rutikwere walla loomine on kõigiti otſtarbekohane, ja kohalike kodanike ſeiſukohalt ſooduſtuſi pakkuw praeguſega wõrreldes.

Kuuldub, et kohapeal on käimas juba eeltööd allkirjade kogumiſeks.

Paide Saksa kooli toetus oli kaalul.

Linnawolikogu koosolekuſt.

Esmaspäewa õhtul pidas koosolekut Paide linnawolikogu. Koos olid kõik linnawolinikud peale ühe.

Alkoholita trahteriaſutuſte luba

anti järgmiſtele kauplustele: O. Steinberg, turuplatſil; E. Greenberg, Pikal uul. ja Ed. Paltal, Müntli uul.

Edaſi järgnes linna

1932.-33. a. liſaeelarwe nr. 2

arutamine. See eſitati linnawolikogule waſtuwõtmiſeks taſakaalus 9608 kr. Liſaeelarwe eſitamiſt põhjendati linnawalitſuſe poolt kulude kaswamiſega heakorra (uulitſate parandus ja korrashoid), hoolekande ja terwishoiu alal ning ſuuremate ehitustöödega linna hoonete juures. Nii ehitati Joodi talule uus karjalaut ja ehitati ümber linna hobuſetall. Liſaeelarwe tulude oſa moodustawad ülejäägid mitmeſuguſtelt aladelt, riiklikud toetuſed ja ſamuti ſummad heakorra fondiſt.

Lw. Limberg pärib, mikspäraſt antakſe tuletõrje orkeſtrile toetuſt. Linnapea Perli waſtab, et toetuſt antakſe tänawu 150 kr. ja tulewal aaſtal kawatſuſe järele 100 kr. uute muuſikariiſtade muretſemiſeks ja ſelle tingimuſega, et orkeſter alati üldtähtſatel peopäewadel eſineks.

Lw. Puurfeldt küſib linna heakorra fondi kaſutamiſe kohta ſelgituſt. Sellele waſtawad linnapea Perli ja ln. Tael, et ſee ſündinud ſeaduſte ja warem tehtud wolikogu otſuſe järele.

Liſaeelarwes nähtub, et kokku on hoitud linnaameti palkade alal. Raamatupidaja kohuſed on oma peale wõtnud üks linnanõunikeſt (E. Tael), ſamuti on komiſjoni liigete taſu wähendatud jne. Suurenenud on aga kulud hoolekande alal, eriti lahtiſes hoolekandes, ja terwelt 1150 kr. wõrra.

Liſaeelarwe wõetakſe waſtu kahe hääle waſtuolekul. Waſtuhääletajateks olid ſilmnähtawalt Limberg ja Puurfeldt.

Siis tuleb päewakorra tulipunkt —

linna 1933.-34. a. eelarwe.

Üldiſelt eelarwe juures ſuuremaid waidluſi ei teki. Kui aga jõutakſe Saksa kooli toetuſeni, läheb aſi palawamaks. Eelarwes on ettenähtud Saksa kooli toetuſeks 300 kr. Toetuſe waſtu algawad ſõjakäiku Puurfeldt ja Sõnajalg, kellele kaaſa tunneb ka Limberg. Tehakſe ettepanek Saksa koolile ettenähtud toetuſt ülekanda toetuſeks lugemislauale. See ettepanek ſaab poolt 6 häält, waſtu 10 häält. Nüüd tuleb uus ettepanek, toetuſt maha kuſtutada. Ka ſee ettepanek ei ſaa tarwilikke hääli. Nii jäi alles Saksa kooli toetus.

Muus oſas läheb eelarwe arutamine wõrdlemiſi kiirelt ja ſuuremate rääkimiſteta. Tehti ainult mõningaid wäikſemaid paranduſi.

Seemnewilja näitus,

mis peatub Paides 1. aprillil, otſuſtati wabaſtada lõbuſtusmakſuſt. Ln. Puurfeldt waidles ſellele küll waſtu.

Lõpupunktina tuli arutuſele Tallinna linnawalitſuſe ettepanek Tallinna aſutada tahetawa

polithehnikumi aſutamiſe toetamiſe

ja ſelle edaspidiſeſt ülalpidamiſeſt oſawõtmine. Politehnikumi aſutamine leitakſe tarwilikuks, kuid kulude kandmiſt ei leita wõimalikuks linnakaſſa ſeiſukorra tõttu oſa wõtta. Toetuſe aſjus tuleks pöörata wabariigi walitſuſe poole.

Selle järele lõpeb koosolek kella 10 paiku õhtul.

Ringi ümber Järwamaa.

Kareda ei ſaa tuletõrje ühingut. Karedal tehti eeltöid tuletõrje ühingu aſutamiſeks. Arwatawaſti jääb aga ühing aſutamata, kuna wallawolikogu ſelleks oma nõuſolekut ei annud. Leiti nimelt, et Karedal on juba Silmſi tuletõrje ühingu oſakond ja iſeſeiſwa ühingu aſutamiſeks puudub wajadus.

Katkine truup Paide-Koigi teel. Koigi—Prandi—Paide teel Prandi—Weskiaru wahel oli truup õige armetus ſeiſukorras. Koigi wallawolikogu otſustas truubi laſta walla kulul korda ſeada. Truup aſub küll Mäo wallas, kuid Mäo wald ſelle korda ſeadmiſeſt oſa ei wõta.

Suuſawõiſtluſed Allikul. Pühapäewal peeti Allikul ſuuſawõiſtluſi. Wõiſtlusmaa pikkus oli 5 km. Eſimeſeks tuli K. Idla, teiſeks A. Johans, kolmandaks Joh. Mihkelſon ja neljandaks O. Jlus.

Kõlbmatud wallahooned Koigis lammutamiſele. Koigi wallawolikogu otſustas lammutada järgmiſed kaſutuskõlbmatud wallahooned: end. Silmſi küla koolimaja waremed, Koigi küla kooli wana laut ja ait, end. Päinurme küla koolimaja waremed ja end. Päinurme küla koolitalu rehe waremed.

Lokutalaſed Anaris. Pühapäewal eſineſid Anaris Lokuta tegelaſed „Waeſemehe ututallega“. Näidend libiſes wäga hoogſalt ja laduſalt üle lawa. Silmapaiſtwa kujuna eſines Orgo Türilt, ſulaſe Tiidu oſas ja Eslas, peremees Märdina. Naiskujudeſt andis wäga loomutruu ja meeldiwa pildi prl. Kull, teenijatüdruku Elſe oſas.

Anari tegelaſed kawatſewad waſtukülaskäiguga Lokutal eſineda juba käeſolewa kuu keſkpaigas. Mängitakſe Kangermanni laulumängu „Waikne kena kodukohakene“.

Allikul jälle heinawargus. Wäljaotſa külas elutſ. J. Mihkelſon teatas politſeile, et temal kuhjatäis heinu ära waraſtatud. Heinad oſtnud M. Metſ. Waldmanni käeſt, kes wahepeal ſurnud. Mihkelſon ſüüdiſtab heintewarguſes Oiſu külas elutſ. J. Siimeri, kes W-l käeſt omal ajal heinamaa rentinud.

Allikul üldſe lähewad moodi arwuſaamatuſed heinte weoga. Heinte ärawedamiſe päraſt oli alles neil päewil ſekelduſi Retla ja Wäljaotſa külade meeſte wahel.

Tuluhindajad ja wallakohtunikud Koigis. Tuluhindamiſe komiſjoni waliti J. Oraw, A. Tisler ja J. Tõnſon. Wallakohtunikeks J. Oraw ja H. Melkop, kuna kolmas liige walimata jäi.

Piirituſewedaja purris aami. Päinurme piirituſewabriku woori Rakke jõudes ſelgus, et A. Mugu weeolewal aamil kaks wärſket auku. Üks neiſt oli prundiga kinni löödud, kuna teiſeſt piirituſt wälja pritſis. A. iſe oli kõwaſti purjus. Ta wõttis ka omaks, et ta aami puurinud.

Ambla koguduſe hingekarjane A. Willberg läheb armates 1. maiſt penſionile. Ta on Amblas koguduſe õpetajaks olnud üle 40 aaſta.

Põllumajanduſe päew Koigis. Koigi põllumeeſte kogu korraldusel peetakſe eeloolewal pühapäewal Koigis põllumajanduſe päewa. Kõnedega eſinewad Järwa maatulund. konſulent A. Soowik ja inſtr. A. Roſenthal.

Esna naiſtel hea tegutſemiswõime. Maanaiſte ſelts „Püüde“ rõiwaõmblemiſe kurſuſe lõpu puhul korraldati lõpupidu. Suurima tähtſuſe ewis nägus ning huwitüllane näitus, kus olid wälja pandud kurſuſte keſtel agarate naiſte poolt walmistatud tööd. Kurſuſte tulemuſed olid ſilmnähtawalt wäga head ja näitus ſarnanes tõeliſelt mõnele kaubamajale — nii mitmekeſiſelt olt maitſekaid wäljapanekuid. Näituſel olid huwitawad kodukoetud panamaſt ſuwikleidid tikanduſega ning linane koſtüüm. Häſti nägujad olid tööröiwad ning wärwirikkad mudilaſte riided.

Näituſel eſines ſelgitawa kõnega rõiwaſtuſeſt kurſuſte juhataja prl. L. Luik. Tööröiwaſte materjaliks oſutub wäga heaks kodukoetud linane ning takune riie wärwituſt. Weel ſelgitas kõneleja pühapäewa- ja peo- ning laſteriietuſt.

Järgnes eine ning ſelle lõpul ſuur üllatus perenaiſtele kui ka külaliſtele — wäljaſt koſtſid wõimſad marſihelid. A. Topmann oma orkeſtriga tuli külaliſi lõbuſtama. Peotuju, mis oli juba ſeni ülew, muutus weelgi rõõmſamaks ja tujukülluane oleng keſtis hilja ööni.

Einmanni pudemeid.

Ühe kange mehe omapärane lipp. — Käiakſe kümnete kilomeetrite kaugelt loomatoitu muretſemas. — Spordiſelts „uhke“ peakoosolek. — üks oſawõtja. — Piimaühiſuſe koosoleku eelpinge.

Kui igalpool püüti wäärikalt wabariigi 15. aaſtapäewa mööda ſaata, ſiis polnud ka Einmannis ſelliſeſt heaſt tahteſt puudus. Kuid et lipud ja nendega dekoreerimine iſeeneſeſt on uus aſi, ſiis wõib nendega juhtuda ka ſaatuslikke eksituſi. Nimelt keegi wäga ametlik kodanik oli oma lipu opoſitſiooni waimu wäljenduſeks ſikutanud katuſele tagurpidi, walge ülewal, ſinine all. Ja rahwas imeſtas ja murdis aſjatult päid lipu rahwuſe määramiſega.

Rahwamajas peeti jumalateeniſtuſt, kus iſegi kaks paſtorit eſines, milline muidugi kohapeal enneolematu juhtum.

Põllupidajaid hakkab kewade lähenedes jällegi hirmutama, käeſolewal juhul juba teiſt aaſtat, loomatoidu puuduſe tont. Kuna möödunud aaſtal ſuuremas enamuſes põllupidajatel talw riſtikheina põldudel liiga tegi, ſiis ollakſe jällegi mures loomatoidu muretſemiſe eeſt. Juba nüüd käiakſe kaugemalt ümbruskonnaſt, kus ſuuremad metſaheinamaad, ja möödunud aaſta talw ega põud liiga ei teinud, heinu ja põhku oſtmas. Kuigi ſügiſel juba oſa karjaſid häwitati, kas müügi wõi omale tapmiſe moel, ollakſe ſunnitud ka ikkagi järelolewate jaoks oſtma. Kuiwõrd majanduslikult ebataſuw ſarnane ſunnitud ettewõte on praeguſte madalate karjaſaaduſte hindade juures, on igale ilma pikema ſeletamiſetagi ſelge. Näiteks kohapeal möödunud aaſtal keſkmiſelt iga talupidaja oſtis 100 kr. eeſt loomatoitu juure, kusjuures piima eeſt ſaadi kõigeſt 30—50 krooni, ja olt iſegi neid, kes ſelleks kulutaſid 200 kr. ja enam. Kui ka käeſolewal aaſtal weel ollakſe ſunnitud nii laiaulatusliſelt oſtma, paneb ſee juba põllupidajad tõſiſelt mõtlema.

Kohalik ſpordiſelts on aja jooksul ſuutnud omale ſoetada õige omapäraſe kuulſuſe ja ſeda juſt oma tegewuſetuſe ſuhtes. Selleſt on aja jooksul palju juttu tehtud, kuid igakord ikkagi aſi muutub hullemaks. Nii ei ſaadud jällegi ſeekord peakoosolekut ära pidada, kuna koosolekule ilmunud oli terwelt 1 (loe ja imeſta: üks) liige ja ſeegi juhatuſe koosſeiſuſt. Näib, et ſport, milline muſal ümbruskonnas ja maal üldſe ſuure kiiruſega ja hooga lewib, kohapeal ei ſuuda omale jalgu alla wõtta, kuna ſiinſeil inimeſtel on mingiſugune palju maiſem ja ahwatlewam eriala ſpordiks, kus löödakſe ka rekorde, mille tabelid ſeiſawad waid aſjaoſaliſte endi mälus.

Enamuſe ſeltſide peakoosolekud on alles tulemata. Milline kohalikku rahwaſt ikka ja alati huwitab ja rohket ſenſatſiooni kauemaks ajaks pakub, ſee on piimaühiſuſe peakoosolek. Eeloolewal koosolekul tulewad arutuſele mitmeſuguſed küſimuſed, milliſed juba ligemale aaſta meeli ärewil hoiawad. Juba praegu wõib märgata ſalajaſt kuliſſidetaguſt ja diplomaatiliſt kihutustööd ühe ehk teiſe mõtteoſaliſe kaſuks. Nood eeloolewad peakoosolekud elektriſeeriwad juba praegu kohapealſeid inimeſi, ning kui ſee aja jooksul kogunud kõrgepinge kord tühjeneb, ſiis pole nalja.

Sügawama lume tulekuga on lewima hakanud ſuuſatamine. Kuna nüüd juba õige odawalt wõib ſaada head ſuuſad, on wäga paljud end ſuuskadega waruſtanud ning nüüd tõhuſalt harraſtawad ſuuſatamiſt. Iluſamatel ilmadel kogub neid künkliſemate kohtade juure ſuuremal arwul.

Paide kroonikat.

Naine ſuri wiinaſurma. Reſtoran „Rooma“ ſaalaudaſt leiti ſurnult Mündi uul. elukſ. Ida Hänſelruh, 40 a. wana J. H. oli tulnud reſtorani ja tahtnud wiina. Kuna ta juba tugewaſti purjus oli, ſiis talle wiina ei müüdud. Selle peale oli naine läinud kellegi märkamata reſtorani ſaale ja ſealt ſealauda ning heitnud põrandale, kuſt reſtorani teenija ta paar tundi hiljem ſiga [illegible] minnes ſurnult leidis.

Kohe kutſuti kohale politſei. Tuli ka dr. Lees[illegible], kes leidis, et naine ſurnud ſüdamenõrkuſe [illegible] alkoholi tarwitamiſe tõttu. Kuna loomulik ſurm ilmſelt ſelge, ſiis lahkamiſt ette ei wõetud.

J. Hänſelruh oli abielus, mees ametilt kingſepp.

Liiſupoiſid läkſid. Teiſipäewal ſaadeti wõõraſteſſe [illegible] Sel puhul oli liiſupoiſte ning linnawahel weel „wiimaſt wabaduſt“ nautimas. Korrarikkumiſi ſiiſki polnud — kadunud on wanaaegne „liiſupoiſte romantika“.

Lihawõtteks operett. „Woo“ tegelaspere aſub opereti kallale tööle, mis ette kantakſe lihawõtteks. Milline operett walitakſe, pole weel ſelge, kuid kindel, et tegemiſt R. Straussi loominguga.

Areſtimaja külaliſed. Joobnud oleku ja rahurikkumiſe päraſt areſtimajja paigutatud H. Meini karistas rahukohtunik 6 kr. wõi 3 päewaga ja Joh. Kriinmanni 4 kr. wõi 2 päewaga. K. läks iſtuma.

Laualell uulitſal. Hans Wiedenbaum leidis Pärnu uul. lauakella, P. Lind ühisgümnaaſiumi 1. kl. põrandalt kuldſõrmuſe ja Aug. Waldmann laadaplatſilt rahataſku, milles olid J. Hõlberi dokumendid.

Paide köſtrit tahetakſe Paiſtu. „Maaleht“ kirjutab: „Paiſtu koguduſe täiskogu koosolekul otſustati hiljuti koguduſe köſtri ja organiſti kohad kokku tõmmata üheks köſter-organiſti kohaks, kuna ſee koguduſele tähtis majanduslikkudel kaalutluſtel. Nüüd on hakatud läbirääkimiſi pidama Paide köſtriga, keda tahetakſe kutſuda Paiſtu.

Hädaabitööde käigus ähwardab tulla ſeiſak. Paide linnale on lubatud miniſteeriumiſt Pärnu uliſtſa ſillutamiſeks 800 kr., Jaama uul. ſillutamiſeks 400 kr. ja õmblustööde korraldamiſeks 300 kr. toetuſt. Samuti on lubatud warem hädaabitööde fondiſt Prääma harukraawide kaewamiſeks 1000 kr., kuid tänaſeni pole linn ſaanud tätte ülewalmärgitud ſummadeſt ſentigi. Miniſteerium ei eita lubatuſt, kuid öeldakſe, et ei ole raha. Linn aga on oma ſummadeſt 2 nädalat taſunud hädaabitööde arweid ja ei ſuuda enam teha ſeda oma kaſſa arwel. Praegu on leidnud 6—7 inimeſt tapamaja juures tööd kiwide klompimiſega ja teine oſa kraawide kaewamiſega.

Hobuſemeeſte kollektiiw palwekiri teedeminiſtrile. Möödunud aaſtal anti hädaabitööde tarwis liiwa ja kiwide weoks 500 krooni, kuid käeſolewal aaſtal on ſee krediit kuſtutatud, ſeſt teedeminiſter on arwanud, et nimetatud weod ei kuulu hädaabitööde mõiſte hulka. Kuna aga hobuſemehed kannatawad wõrdſelt „jalameeſtega“ tööpuuduſe all, on nad otſuſtanud anda miniſtri ſeiſukoha rewideerimiſeks teedeminiſtrile ühiſe palwekirja. Palwele on ſeni linna ja ümbruskonna hobuſemeeſte poolt allkirju antud 50. ligi ja ſaadetakſe täna Tallinna. On loota palwele rahuldawat waſtutulekut.

Aiamaa weeühiſus aſutamiſel.

Möödunud ſügiſel looditi põllutööminiſteeriumi poolt Oiſu, Aiamaa, Raukla ja Rikaſaare külade maad. Praegu on käimas kohapeal weeühiſuſe aſutamine, mis omale nimeks ſaaks Aiamaa weeühiſus. Märgata, et ühiſuſe aſutamiſeks pooleheoidu leidub. Ühiſuſe piirkonda kuulub 54 majapidamiſt, mille maa-ala ſuurus 10800 ha.

Liigweſi on tähendatud küladele kauemat aega muret tekitanud. On katſutud üksikult, omal jõul kraawe kaewata, kuid ſee on wähe tulemuſi annud.

Peakraaw algaks Oiſu-Wäljaotſa külaſt, läbiſtab Aiamaa, Raukla ja Rikaſaare ning ſuubub Luiſu jõkke.

Kõige ſuuremat kaſu tooks kraaw Aiamaa ja ka Oiſu-Wäljaotſa talunikele. Paljud loodawad oma heina- ja karjamaad põlluks teha. Ka muutuks Oiſu-Wäljaotſa ja Mäeküla turbarabad kuiwemaks. Praegu on turba wäljawõtmine liigwee tõttu raske, mispäraſt ſageli alusturba puudus tunda annab.

Politſei kroonikat.

Triigi walla mehed A. Weſt ja J. Selter kohtuſid Wäätſa metſaüleema maja kohal. S.-il ſüttis wana wiha: ta tungis W.-le kallale ja wedas wiimaſe puukoorma kraawi, nii et regi katki läks. — Koeru-Arukülas waraſtati M. Weberkreutsmannil Metsla küla heinamaalt 14 kr. wäärtuſes heinu. — Kõiſi aſ. elutſ. J. Preema teatas politſeile, et Rud. ja Joh. Põõbelid tema naiſt Annat ja Anette Hammerbergi Koigi aſ. kohal maanteel peksnud. — Wõhmuta w. Seliküla oli W. Uusbergi wallaswara rendiwõla katteks üles kirjutatud; W. kõrwaldas aga waranduſe.

Põllumajanduſe päew Tapal

Eelolewal pühapäewal korraldab Tapa põllumeeſte ſelts Tapal põllumajanduſe päewa. Päewal kõnelewad: rkl. K. Einbund „Praeguſe aja küſimuſi“, põllum. ühiſtuſte rewiſjonliidu peaſekretär E. Juſt „ühiſtegewus kriiſi oludes“ ja Jäneda põllutöökeſkkooli juhataja dr. W. Miljan „Walge meſiku kaswatamiſeſt“. Algus k. 1. Enne ſeda on ſeltſi peakoosolek.

Suri Petſeri kloostri wärawas.

Wana Petſeri kingſeppmeiſter Nagel ſaatis neil päewil oma 60 aaſtaſe naiſe Anna kloostriſt klaaſikilde tooma, millega taſandatakſe ballaſti [illegible]. Möödus tund-paar, kuid Anna ei tulnud koju. Kingſepp läks naiſt otſima, ning kuulis kloostriõueſt, et wärawa juureſt olla leitud ſurnult wanem naisterahwas ja wiidud linna lahkamiskambri. Järelpärimiſel ſelgus, et ſurnu oligi Anna Nagel. Lahkamiſel ſelgus, et A. Nagel oli ſurnud ſüdame halwatuſe.

Narwas awaſtati maaalune ſõdurite magamiſtuba.

Narwa maaaluſte wõlwkäikude uurimiſeks oli läinud teiſipäewal linnapea J. Lutſu poolt moodustatud 5-es ekſpeditſioon, mis wiibis uurimiretkel 6 tundi. Ekſpeditſiooni poolt leiti üheſt rootſiaegſeſt wanaſt majaſt ſalatee wõlwkäiku. Wõlwkäiguſt leiti ſõdurite magamiſtuba. Magamisnarid olid wõrdlemiſi häſti ſäilinud.

Lunaſaadetiſed Poolaſſe.

Lunaliſte poſtiſaadetiſte wahetus Poolaga awatakſe 1. märtſil. Nii Eeſtiſt Poolaſſe kui ka Poolaſt Eeſtiſſe wõib ſaata lunaliſi tähtſaadetiſi, awaldatud wäärtuſega kirju ning liht- ja awaldatud wäärtuſega poſtpakke. Lunaſummade lubatawad ülemmäärad on: ſaatmiſel Poolaſt Eeſtiſſe 1900 zlotty ja Eeſtiſt Poolaſſe ſaatmiſel — 800 krooni. Lunaliſte ſaadetiſte waſtuwõtjaile Eeſtis nõutakſe Eeſti Panga loa eſitamiſt.

A.-S. „Ühiſelu“ trükk, Tallinnas.